

förebyggande

delaktighet

samverkan

engagemang
aktiviteter

Sociala risker och social oro

Erfarenheter av att arbeta
förebyggande med
sociala risker och social oro

vuxen
närvaro

tillsammans

Innehåll

1 Fyra forskare – fyra röster 5

SOCIALA RISKER OCH SOCIAL UTSATTHET – OM BEHOVET AV DIALOG OCH ÖPPENHET	6
SOCIAL ORO, STENKASTNING, SLÄCKNINGSARBETE OCH SOCIALA MEDIER	10
THE GEOGRAPHY OF CRIME IN THE SWEDISH CAPITAL	14
VÅR TIDS SAMHÄLLSOMDANING	20

2 Uppdrag i utveckling 25

”DET HANDLAR OM UNGA KRIMINELLA SOM HAR TRÅKIGT”	26
ATT ÖPPNA UPP OCH INTE FÄLLA VISIRET	30
MÅNGFALDSUTBILDNING KROSSAR FÖRDOMAR	34
EN RÄDDNINGSTJÄNST UTE I SAMHÄLLET	38
LÄR KÄNNA MÄNNISKAN BAKOM UNIFORMEN!	42

3 Gemensam lägesbild 47

WALKABOUTS	48
SOCIALA RISKER I HALLANDS LÄN.....	50
SÖDERTÄLJE SATSAR PÅ TVÄRSEKTORIELL GEOGRAFISK ANALYS	52
GEMENSAM METODHANDBOK SKAPAR HELHETS BILD.....	56

4 Komplexa utmaningar kräver breda svar..... 61

INFORMATIONSDELNING BLEV ÖGONÖPPNARE.....	62
ATT ARBETA MED SOCIAL ORO	66
ARBETET MED TRYGGHET OCH SÄKERHET I STOCKHOLMS STAD	70
JÄRVA-ANDAN – EN PLATTFORM FÖR DE GODA KRAFTERNA	72
ERFARENHET, ÖPPENHET OCH MÅNGFALD – ARBETSFORMER FÖR ATT MINSKA SOCIALA RISKER	78
ALLA KAN I NYNÄSHAMN – DEMOKRATIPROJEKT	82
TRYGG I JOBBET – TRYGG I SALEM.....	86
FOKUS BARN OCH UNGA – ETT ARBETSSÄTT OCH ETT FÖRHÅLLNINGSSÄTT.....	88
COEXIST MALMÖ – ETT SAMARBETE MELLAN MALMÖ STAD OCH TROSSAMFUNDEN	90

5 En regional arena för framtiden..... 95

EN REGIONAL ARENA FÖR KUNSKAPSDELNING, SAMARBETE OCH DIALOG	96
--	----

Länsstyrelsen i Stockholms län
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm
Tfn: 010-223 10 00
www.lansstyrelsen.se/stockholm

Mer information kan du få från
avdelningen för samhällsbyggnad.

Du hittar handboken som pdf på vår
webbplats www.lansstyrelsen.se/stockholm

Produktion

Länsstyrelsen i Stockholms län
Redaktör: Tanja Stähle, enheten för samhällsskydd
och beredskap
Redigering och layout: avdelningen för
information

Utgivningsår

2014

ISBN

978-91-7281-606-0

Foto omslag: Christina Fagergren

Förord

I den här skriften låter vi olika personer som arbetar med att förebygga sociala risker och social oro berätta om vad de gjort och hur det har fungerat. Exempelen är framför allt hämtade från Stockholms län, men även från andra delar av landet.

Du kommer att möta olika utgångspunkter och perspektiv från aktörer som alla har sin roll och sina ansvarsområden. Förhoppningen är att du ska inspireras och känna igen dig men framför allt få en stärkt bild av hur mångfacetterat detta arbete är.

Helheten skapas av de olika delarna. Därför är det viktigt att vi fortsätter samarbetet mellan olika nivåer, organisationer och kunskapsfält för att skapa ett tryggt och säkert samhälle. Det är människors levnadsförhållanden och omständigheterna kring dem som är grunden för god livskvalitet och en positiv samhällsutveckling.

Ella Kilim

Försvarsdirektör
Länsstyrelsen i Stockholm

Fyra forskare – fyra röster

En kulturgeograf, en freds- och konfliktforskare, en medie- och kommunikationsvetare och en kriminolog tänker kring och om sociala risker, samhällsförändring, vårt globala medvetande och stadens centrum.

Sociala risker och social utsatthet – om behovet av dialog och öppenhet

På senare år har "social oro" och "sociala risker" blivit begrepp som uppmärksammas av svenska myndigheter. Bakgrunden står bland annat att finna i sociala konflikter i främst storstädernas ytterområden. Statliga myndigheter och kommuner har under flera år efterlyst exempel och arbetssätt på hur socialt orsakade händelser ska kunna analyseras ur ett riskperspektiv. I en riskforskningstradition där olyckor eller naturhändelser dominerar saknas ofta erfarenheter av att bedöma händelser av social karaktär. Inom de socialt inriktade kommunala och statliga verksamheterna finns emellertid en mångårig erfarenhet av dessa frågor, även om den ofta är mer individinriktad och stödjande. I dessa sammanhang används risk begreppet mer i betydelsen riskfaktorer och då ofta i relation till dess motsats, skyddsfaktorer. Inom socialtjänsterna är det också mer fokus på individer, deras livssituation och utsatthet. Inom områden som folkhälsa, socialmedicin och brottsförebyggande är fältet dock välbekant men begreppen används något annorlunda.

OLIKA SYNSÄTT OCH BEGREPP

Att analysera och hantera socialt orsakade och oönskade händelser är med andra ord en verksamhet som kommunala förvaltningar och statliga myndigheter har arbetat med under lång tid. Likaså har det inom

Text: **PO Hallin**

Urbana studier

Malmö högskola

riskforskningen utvecklats synsätt och metoder som grundar sig på olika vetenskapliga traditioner. Det som kan ses som nytt är försöket att hitta gemensamma termer som gör det möjligt att samtala om socialt oönskade händelser, även om man arbetar inom skiftande verksamheter och traditioner. Att använda begreppet "sociala risker" kan vara ett första steg. Samtidigt måste olikheter i både grundläggande synsätt, analysmetoder och åtgärdsförslag lyftas fram. Det gäller särskilt när de sociala frågorna kan baseras på såväl skilda synsätt på världen och tillvarons väsen (ontologier) som på hur man når kunskap om dem (epistemologier). Inom riskforskningen finns olika synsätt. En del ser risker som möjliga

mätbara fenomen medan andra har ett kritiskt förhållningssätt och menar att begrepp som ”risk” ingår i mer eller mindre oreflekterade arbetssätt eller tekniker för att utöva makt och kontroll. Synsätten står i motsats till varandra och därför blir det än viktigare att de tydliggörs och lyfts fram.

En risk betraktas i de flesta fall som något negativt som kan inträffa. Redan i själva utgångspunkten finns med andra ord en bedömning som någon eller några gör kring vad som är önskvärt eller inte. I många fall finns en bred samsyn om att vissa händelser eller tillstånd är negativa för samhället och därför bör undvikas. I andra fall kan det finnas händelser där vissa grupper ser dem som negativa medan andra inte gör det. Konflikter kring rösträtt, yttrandefrihet och andra grundläggande demokratiska rättigheter kan ses som oönskade av vissa maktgrupper i ett samhälle men nödvändiga för demokratins införande av andra. På samma sätt kan mer eller mindre våldsamma protester mot hyreshöjningar eller eftersatt underhåll i ett bostadsområde ses som oönskade av fastighetsägare men nödvändiga från hyresgästernas sida. Eftersom det uppenbarligen finns tydliga maktaspekter kring vad som ska betraktas som en social risk fordras en öppenhet kring vem som identifierar något som oönskat eller inte, hur det motiveras samt hur bedömningar görs. Ett bärande tema i denna korta artikel är att arbetet med sociala risker måste kännetecknas av dialog, öppenhet och transparens.

Grundläggande för att något ska betraktas som oönskat är att det hotar något som en individ, samhällsgrupp eller de flesta i ett samhälle värdesätter och ser som skyddsvärt. Utifrån ett individperspektiv kan det handla om god fysisk och psykisk hälsa,

försörjning, social och ekonomisk trygghet samt fysisk säkerhet. Ur ett samhällsperspektiv kan det vara fungerande samhällsfunktioner, demokrati och mänskliga rättigheter. En social risk är med andra ord något som kan hota dessa individuella möjligheter, samhälleliga funktioner och värden, men det som skiljer dem från andra risker är deras sociala orsaker. Att tydliggöra vad som betraktas som skyddsvärt i ett samhälle är därför grundläggande för all social risk- och sårbarhetsanalys.

Lagstiftningens krav på samlade risk- och sårbarhetsanalyser, där inte minst förmågan att hantera olika händelser är viktig att bedöma, innebär att både kommuner och statliga myndigheter måste inkludera socialt orsakade och oönskade händelser i sina risk- och sårbarhetsanalyser. Ganska snart utkristalliseras också olika behov som sociala riskanalyser ska täcka. Å ena sidan ska de presentera en mer övergripande och samlad lägesbild av tillståndet i en stadsdel, kommun, län eller i en myndighets ansvarsområde samt ge förklaringar till hur det har blivit så. Sådana sammanställningar blir mer kartläggande, tillståndsbedömande och kan ha en mer instrumentell karaktär. Å andra sidan leder arbetet med att föra samman aktörer och bedöma olika sociala risker till ett kunskapsutbyte och gemensamt lärande som sannolikt inte annars kommit till stånd. Risk- och sårbarhetsanalyserna blir utifrån en sådan utgångspunkt mer processinriktade och stimulerar lärande genom möten över förvaltningsgränser.

Parallellt med diskussioner om sociala risker diskuteras social utsatthet och svåra livssituationer. Ur ett riskforskningsperspektiv innebär social utsatthet att människor lever i miljöer med många sociala riskfaktorer men med svagare skyddsfaktorer. Men

Foto: Länsstyrelsen Stockholm

också att de konkret utsätts för oönskade händelser som våld, anlagda bränder, otrygghet och ohälsa. På så sätt kan vi tala om en dubbel social utsatthet där människor både lever under svåra levnadsförhållanden men också utsätts för negativa händelser i sina livsmiljöer. Malmökommissionen, en detaljerad trygghetsstudie i Malmö samt forskning kring sociala risker i staden pekar på att det är vissa befolkningsgrupper och bostadsområden som blir dubbelt utsatta. Det växer fram ett skiftande socialt risklandskap där skillnaderna mellan befolkningsgrupper och geografiska områden blir stora. En av flera konsekvenser är att bostadsområden, först och främst bostadsrättsföreningar, börjar hägna in sig för att stänga ute det som uppfattas som otryggt. Sociala risker och social utsatthet skapar på så sätt både synliga och osynliga gränser.

ETT PROCESSINRIKTAT OCH INKLUDERANDE ARBETSSÄTT

Som framgår av ovanstående rymmer sociala risk- och sårbarhetsanalyser flera och ibland motsägelsefulla synsätt och perspektiv. I alla de steg som brukar ingå i en riskanalys (bestämning av det skyddsvärda, riskidentifiering, riskuppskattning, riskbedömning och riskhantering) gör man därför värdemässiga och normativa ställningstaganden. För att undvika ett allt för instrumentellt arbetssätt där "experter" begränsar sig till att enbart göra bedömningar utifrån indikatorer och statistik är det viktigt att också utveckla ett mer processinriktat och inkluderande arbetssätt. Det kan kallas för en dialogisk arbetsmetod där mening och förståelse utvecklas genom samtal mellan olika aktörer.

Nedan följer några punkter som kan utgöra utgångspunkt för denna typ av sociala risk- och sårbarhetsanalyser:

- Det krävs flera olika kunskapsperspektiv för att bedöma sociala risker och riskfaktorer och detta görs bäst i grupper med olika kompetenser. Förutom myndigheter kan civilsamhälle och näringsliv ge viktiga bidrag.
- Analyser och förslag på åtgärder avseende sociala risker måste baseras på kunskap utvecklad inom forskning men också på de erfarenheter som olika professioner har eller som de gemensamt utvecklar. Det krävs en dialog mellan representanter för olika kunskapsformer för att bestämma lämpliga åtgärder. Vad som måste ställas som krav är att de insatser som genomförs relateras till forskning. Det fordrar i sin tur lättillgängliga kunskapssammanställningar.
- Det behövs metoder för att kunna bedöma om oönskade händelser, beteenden eller tillstånd ökar eller minskar i omfattning. I många fall är det viktigt att kunna ställa mer systematiskt och metodmässigt utvecklade sammanställningar som kontrast till de bilder som målas upp i medier. Därför krävs det metoder för mer nationellt enhetliga och jämförbara analyser av sociala förändringsprocesser, riskfaktorer och risker.
- Förutom forskning och professioners erfarenheter är det viktigt att ta vara på medborgares erfarenheter och synsätt. Ofta är dessa röster svåra att kanalisera. I dag görs detta främst genom enkäter eller intervjuundersökningar men

kan också vara i form av boendemöten, trygghetsvandringar, dialogmöten, fokusgrupper och andra arbetssätt. Det finns ett stort behov av att utveckla metoder där medborgares erfarenheter och förväntningar mer systematiskt kan bli en del av arbetet med att identifiera och åtgärda sociala risker samt förebygga social oro.

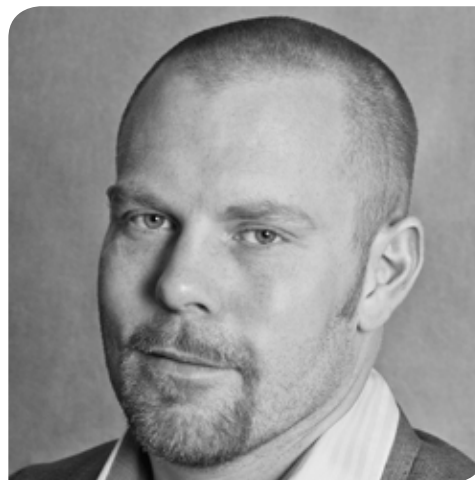
- Det är viktigt att beslutsfattarna deklarerar vad de ser som skyddsvärt. Men också att de bedömer vem som gynnas respektive missgynnas vid vissa åtgärder. Det behövs metoder för social konsekvensanalys som visar på komplexiteten i ett beslut både på kort respektive lång sikt. Även metoder för utvärdering av genomförda åtgärder är viktiga att tillämpa eller utveckla.
- Resultaten av sociala risk- och sårbarhetsanalyser måste redovisas och diskuteras öppet och i offentliga sammanhang.

Att arbeta med sociala risker och social oro är ett nytt och viktigt fält inom riskhanteringsområdet. Det återstår dock mycket arbete för att utveckla och pröva teoretiska utgångspunkter, metoder samt riktlinjer för lämpliga arbetssätt. I detta arbete krävs såväl öppenhet som gränsöverskridande arbetsformer.

Social oro, stenkastning, släckningsarbete och sociala medier

I slutet av maj 2013 utspelade sig en serie upplopp, bränder och stenkastningar vid flera platser i Sverige. Dessa sociala oroligheter tilltog först i Stockholmsförorten Husby, där bilar, skolor och bostäder sattes i lågor, och där räddningstjänst och polis möttes av stenkastande ungdomar när de anlände till platsen. Dessa aktiviteter skedde natt efter natt i Husby under den påföljande veckan, och spridde sig inom kort också till andra Stockholmsförorter, såsom Kista, Tensta, Norsborg, Jakobsberg, Rinkeby, Fittja, Vårby, Flemingsberg och Skärholmen. Det skedde även, troligen som en följd av detta, olika slags oroligheter och skadegörelse i flera andra städer runtom i landet.

Brandmän vid Kista brandstation som var i tjänst natten då upploppen startade, och även flera av de påföljande nätterna, vittnar om att det hör till deras vardag att åka till Husby och andra förorter för att släcka olika slags bränder om nätterna. Denna natt var dock extraordinär. Det ordinarie larmet övergick till en order om att de behövde poliseskort in i Husby för att garanteras säkerhet. De inväntade denna poliseskort, men den anlände inte. De bestämde sig inom kort för att åka in i Husby ändå, medvetna om att lågorna från ett flertal bilar i snabb takt närmade sig flera bostadshus.

Text: **Oscar Westlund**

*Docent i journalistik, medier och kommunikation
Göteborgs Universitet*

När de körde in i Husby höll de blicken uppåt mot gångbroarna som går över bilvägen, något de tagit för vana att göra då de vid flera tillfällen tidigare blivit angripna av ungdomar som från dessa kastar tegelstenar, cyklar med mera. Denna natt befann sig massor med ungdomar på gångbroarna när brandkåren körde in i Husby. Där befann sig också många poliser och polishundar. Det var högljutt och många i rörelse. Brandkåren körde fram till de brinnande bilarna. Vanligen placeras brandbilen på ett sätt så att de snabbt ska kunna köra därifrån, men detta hanns inte med denna gång eftersom bilarna var

övertända. Några av brandmännen satte igång med nedsläckningsarbetet, medan övriga vaktade deras ryggar mot stenkastning, genom att hålla uppsikt över folkvimlet som samlats i närheten.

Brandmännen fruktade inte eldbekämpningen, det är de tränade för att klara av. Den största faran i dessa sammanhang upplevde de istället vara påhopp från lokalbefolkningen. Brandmän associerades med poliser av lokalbefolkningen, något som brandmännen försökte undvika på olika sätt. Brandmännen vid Kista brandstation, liksom vid flera andra brandstationer i Stockholms västerort, fick den natten släcka åtskilliga bränder, då såväl bilar som butiker, hem och skolor antändes. Också de påföljande nätternas oroligheter kom att kräva många, långa och utmanande utryckningsinsatser.

MEDIERNA FOKUSERADE PÅ HÄNDELSERNA

Det har diskuterats många skäl till varför dessa oroligheter skedde. Skälen inkluderar såväl grundläggande samhällsproblem och utanförskap som specifika händelser, som att polisen gjorde sig skyldiga till en Husbybos död och sedan undanhöll information om vad som hade hänt. Självfallet samspelar flera av dessa förklaringsfaktorer. Det var dock inte djupgående analyser av problematiken och skälen till upploppen som nyhetsmedierna fokuserade på när mediedrevet kring dessa händelser drog igång. Istället fanns bland nyhetsmedierna ett stort fokus på att skildra händelseförloppet, och över lag gav de endast uttryck för räddningstjänstens eller polisens perspektiv på vad som hade skett. Journalistiska artiklar där Husbybor kom till tals var klart färre till antalet. En förklaring handlar om att nyhetsmedierna under första natten genomförde sitt jour-

nalistiska arbete på sina redaktioner, på bekvämt avstånd från Husby. Olika nyhetsmedier sökte sig de kommande dagarna dock ut till Husby. De fortsatte att skildra händelseutvecklingen, i synnerhet genom texter, bilder och videor med brinnande eller brända bilar etc. Journalistiska principer för nyhetsvärdering förklarar detta fokus i nyhetsrapporteringen. Oroligheterna i Husby uppmärksammades ordentligt av såväl svenska som utländska nyhetsmedier, och dessa händelser och nyheter omdiskuterades intensivt i sociala medier. Husbybor själva vittnar om att de sökt upp nyhetsreportrar som satt och väntade på stadens torg med sina högteknologiska videokameror och systemkameror med jättelika objektiv. De uttryckte sin besvikelse över att reportrarna inte visade något intresse för att lyssna till dem, till deras perspektiv och historier, trots att de nu för en gångs skull faktiskt var på plats i Husby.

MEDBORGARE KOMMUNICERADE VIA SOCIALA MEDIER

Det fanns både bra och dåliga sidor med sociala mediers roll och betydelse under och efter dessa händelser. Bland de bra sidorna hör att somliga utlandsfödda axlade rollen att översätta (vad de ansåg vara) kärnbudskapet i olika nyhetsartiklar till sina släktingar, sina vänner och sina kollegor som inte behärskar det svenska språket. Dessa personer återfanns dels i Husby, dels i sina hemländer. Oavsett varifrån utgjorde deras tolkningar en viktig grund för andras möjligheter att sätta sig in i, och förstå, vad som skedde. Sociala medier spelar med andra ord en central roll för hur medborgare kommunicerar med varandra vid sociala oroligheter och samhällskriser. Myndigheter, såsom polismyndigheten, tog en aktiv roll i sin kommunikation via Facebook. De

kritiserades samtidigt för att vara alltför passiva när det gäller att moderera hotfulla angrepp och åsikter, så som att polisen borde bruka mer våld i sina försök att stävja oroligheterna i Husby. Det ska vidare understrykas att de medborgare som själva var aktiva i att anlägga bränder och kasta stenar också de kunde använda sociala medier, för att kommunicera med varandra kring exempelvis organiseringen av aktiviteterna, men också för att sprida information till andra om vad de gjort. Sådan användning av sociala medier, liksom kommunikation via mobiler, har också förekommit vid upplopp i åtskilliga andra länder. Modern informations- och kommunikationsteknologi möjliggör för individer i informella och decentraliserade nätverk att organisera sig till handling, såväl konstruktiva som destruktiva sådana.

UPPMÄRKSAMHET GENOM VIRAL SPRIDNING

Avslutningsvis ska understrykas att det finns mekanismer som kan liknas vid viral marknadsföring och gerillamarknadsföring. Gerillamarknadsföring handlar om att avsändaren inte drar sig för att tillämpa okonventionella och överraskande metoder för att skapa uppmärksamhet och väcka reaktioner. Viral marknadsföring handlar om att sändaren lyckats skapa ett budskap (produkt eller tjänst) som är tillräckligt intressant för att de människor som får kännedom om denna ska vara benägna att sprida vidare information. Sådan spridning har underlättats genom att det i dag finns massor med olika digitala redskap till buds för medborgare när det gäller att skapa och sprida budskap i medier, såsom bloggar, Instagram, Facebook, Snapchat, Twitter etc. Det är fullt möjligt att medborgarna medvetet anlagt bränder som

en okonventionell och överraskande metod för att skapa uppmärksamhet, som de sedan kommunicerat aktivt via sociala medier och som sedan andra varit benägna att sprida vidare, såväl andra medborgare som nyhetsmedier. I sådana fall bör det problematiseras vilken roll medier och myndigheter bör inta för att reagera på, och sprida vidare denna information. Sådana här händelser bör givetvis också ge upphov till diskussioner om hur politiken, myndigheter och civilsamhället kan agera i framtiden för att minska risken för att det sker igen.

Modern informations- och kommunikationsteknologi möjliggör för individer i informella och decentraliserade nätverk att organisera sig till handling, såväl konstruktiva som destruktiva sådana.

Foto: Marianne R Berlin

The geography of crime in the Swedish capital

My twelve year son surprised me these days with the following question:

“Why is it important to know where crime happens?”

“...because this kind of information helps the police to catch the bad guys”, I replied. What I actually meant to say was that when a crime occurs, it happens at a certain location. As the event takes place, the target (or victim) and offender must be in exactly the same place at the same time. Thus, the intersection of these elements exemplifies why place plays a vital role in understanding why crime occurs. The police have long recognized the inherent geographical component of crime by initially marking maps with pins and using them as a basis for crime prevention.

“Having knowledge about location of crimes and when they happen, helps society to prevent them”.

This should be a better answer to his question. As most places in the city have no crime and most crime is highly concentrated in and around a relatively small number of places. If these patterns are identified, crime can better be prevented. For instance, police patrols can be sent to certain places at critical times, resulting in better targeting and use of society's resources.

In this article I review examples from my research on how place (the city environment and its demo-

Text: **Vania Ceccato, Docent**

*School of Architecture and the Built Environment
Royal Institute of Technology – KTH*

graphic and socio-economic contexts) is an important element for crime and its prevention. Stockholm is used here as a case study. I regard the city as a dynamic place – a place of social interactions where sometimes, and only sometimes (and in some places), crime happens.

THE CITY AS A CRIME PLACE AROUND THE CLOCK

Crime tends to be concentrated in cities, but not in a homogenous way. Some places are more risky than others. City centres, areas with mixed land use, and transport nodes are often more criminogenic places

than residential areas (e.g. Sherman et al. 1989; Wikström 1991).

In Stockholm in early 1980s, offences data showed a rather strong concentration in the inner city for some but not all offences. Vandalism in public areas and theft of and from cars showed a marked concentration in the inner city, or at least in certain parts of the inner city (Figure 1a). Although residential burglaries tended to have the highest rates in some outer city wards, half of all residential burglaries still happened in inner-city wards (Wikström, 1991). Since the early 1980s Stockholm has become a more international and a more segregated city and new patterns of mobility have been imposed with the arrival of, for instance, out of town retailing. Renewal programs have stimulated population turnovers and there are indications of an accentuated gentrification process in the inner city areas. All these changes are expected to impact on offence patterns.

Ceccato et al. (2002) took the challenge to review the geography of crime in late 1990s. They found that whilst there had been no dramatic changes in the geographies of these offences in Stockholm, some shifts both in terms of geographical patterns and in their association with underlying socio-economic conditions were noticed. Vandalism and theft of and from cars were offences that took place mostly in the inner city where administrative, commercial and cultural activities are still located (Figure 1b). Maps showed concentrations around the CBD, and other small areas in the South and West of Stockholm. Although these offences still have a concentrated geography, they became more scattered than in the 1980s. Outside the inner city, areas with traditional social problems are the main targets

but new areas have also emerged as being of high risk for these types of offences. High risks of theft of and from cars were seen in more affluent areas perhaps because of declining levels of guardianship or because offenders were themselves more mobile.

What was striking was that the geography of crime varied over space and time. This is because the risk of crime in a place varies as a function of the place's location, the characteristics of its built environment and the human activities that the place generates at a particular time (the social-demographic content) – all this together determines different opportunities for crime. Figure 1c shows that property crimes have different geographies in the morning and in late afternoon.

CRIME ALONG THE WAY

Crimes cannot be properly explained, nor effectively prevented, without a deep understanding of the environments in which they occur. Nowhere is this more apparent than in urban public transport (Smith and Clarke 2000, p. 169) as they concentrate crime. For instance, Ceccato et al. (2014) showed that the share of cells with bus stop(s) has almost four times greater pick pocketing than cells with no bus stop(s), namely 8.3% and 2.2%, respectively. The same applies to underground stations. Ceccato (2013a) suggested that the design and environmental characteristics of underground stations influence the rates of crime and public disorder. Crime and events of disorder tend to happen in the evenings – nights, holidays and weekends – and, at least for theft, in the hotter months of the year. Although the highest number of events is found in the central station, the so-called 'end-stations' show often higher rates than

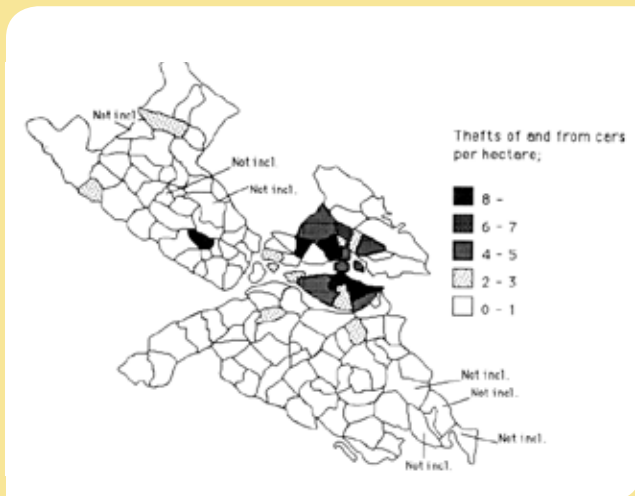

Figure 1a. Clusters of thefts of and from cars per hectare in Stockholm 1982. Source: Wikström (1991), p. 206.

Figure 1b. Clusters of theft of and from cars – areas with higher risk–Stockholm 1998. Source: Ceccato et al. (2002), p. 40.

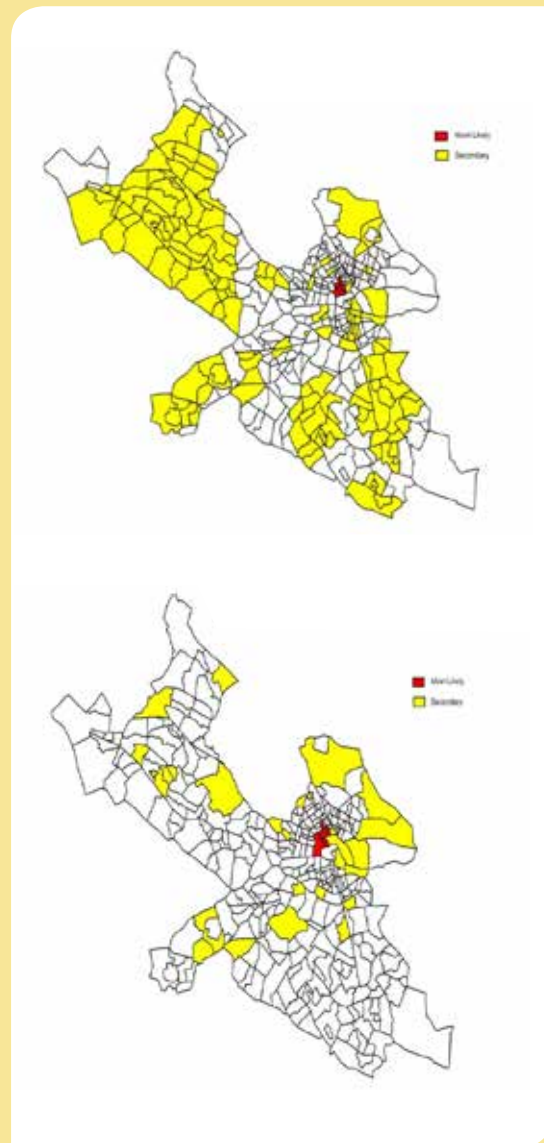

Figure 1c. Clusters of property crimes at 6am (Lowest frequency) and 5pm (Peak), Stockholm 2006-2009. Source: Uittenbogaard and Ceccato (2012), p. 152.

those located in the inner city. Results showed that opportunities for crime are dependent on stations' environmental attributes, type of neighbourhood in which they are located and city context. According to Ceccato and Uittenbogaard (2013) the effect of stations' physical and social environments on crime varies over time. For example, crime is concentrated in peripheral stations with fewer people around during peak hours (when individuals are intensively moving around and perhaps because offenders run a lower risk of being caught at those transport nodes) but, during off-peak hours, the crime dynamics change.

RAPE IN PUBLIC SPACES

For women, regardless of which part of the city they live in, the home tends to be more dangerous than any outdoor environment. Paradoxically, still most women feel more often unsafe outdoors than indoors. In Stockholm, although outdoor rape constitutes the minority of the cases (most rapes take place indoors committed by a person the victim knows), these are the ones that can potentially be affected by the urban landscape. Until recently, not much was known about these rape places. The knowledge about the nature of rape places has so far provided little basis to understand the role the place has in target selection and, in practice, lead to failure to learn about opportunity rape reduction.

Ceccato (2013b) analysed the urban landscape in which outdoor rapes takes place in the capital of Sweden, Stockholm showing that outdoor rape concentrates in the inner city areas and in the periphery. Particularly in the inner city areas, rapes are often

Foto: Christina Fagergren

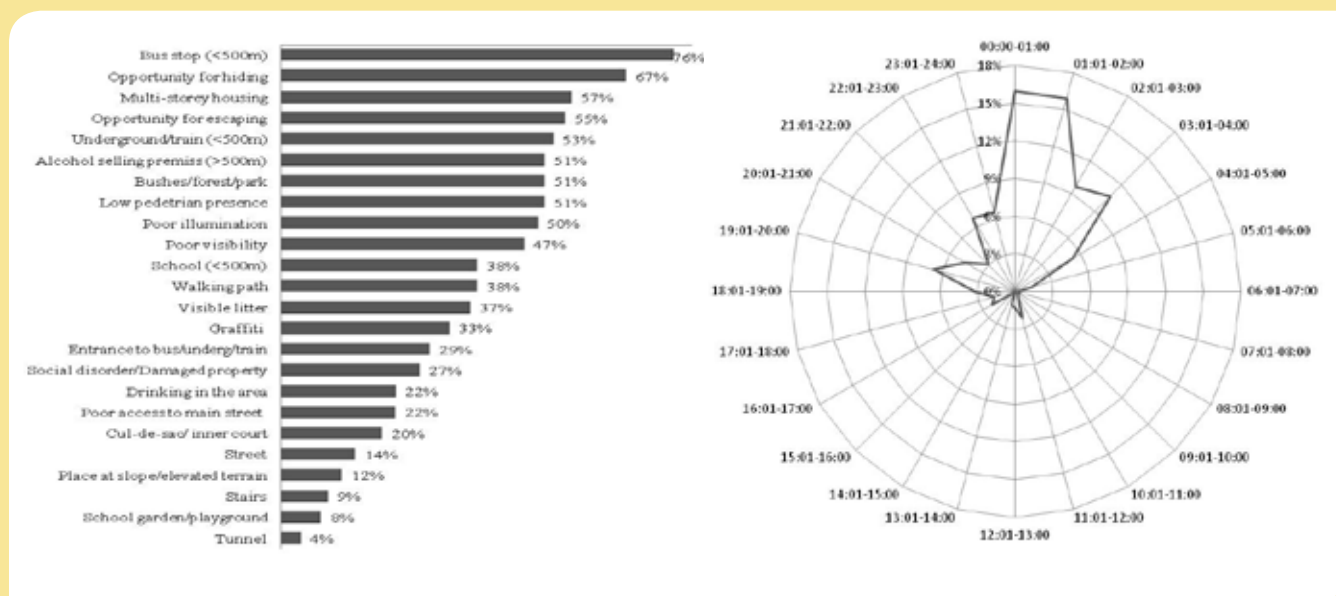

Figure 2(a): Rape by hour of the day, crime records 2008–2009. Source: 2011's fieldwork of 76 Stockholm's cases that reached court, 2008–2009.

Figure 2(b): Environmental features in rape locations, 2012. Source: Stockholm Police.

associated with unstructured routine activities in the evenings/nights (Figure 2a), weekends and holidays and hot months of the year. Rapes take place at or close to green areas, in places with poor visibility, but offer an easy escape (close to public transportation) from the crime scene (Figure 2). The study ends by assessing whether these findings contribute to a better understanding of the dynamics of a third of Stockholm's total rape cases, and making suggestions for interventions aimed at improving women's safety in public places.

PROMOTING SAFE CITIES: A WISHING LIST

Safety is a basic human right and therefore any society should strive to have it fulfilled. Planning for safe environments, I suggest, imposes a number of challenges which are not problem-free. We – as researchers, planners or practitioners – have to come to terms with the idea that our actions can make a city safer.

Moreover, we cannot doubt the importance of the urban environment (and the activities they may attract) in creating opportunities for both crime and

fear of crime. There is no such thing as a place free of crime but some places can be planned to attract less crime than others, as it has been shown in this article. The discovery of spatio-temporal patterns of regularities is the first step in the definition of more finely targeted resources to tackle unsafe places and formulate preventive strategies. This development potentially affects how safety services are guided by the level of detailed data on individuals across the city in time and space.

Gendered violence, particularly sexual violence, follows clear spatial patterns. A relevant question is: If women's victimisation belongs to the private spaces and women's fear is mistakenly redirected to the public sphere, what is the role of urban planning when safety is the goal? Interventions are often guided by the dichotomy between private versus public spaces, which often creates sectorial blindness: physical planning deals with safety of outdoor environments, whilst social care deals with domestic violence. This is perhaps one of the most important challenges in preventing violence against women.

Finally, we must be aware that safety measures may impose restrictions on space that will be perceived, at least by some, as discriminatory. Thus, our actions must be based on knowledge of what works and what does not work. Most importantly, we must strive to make an effort towards actions that are inclusive and fair, so that urban environments can turn into places worth to be experienced by all.

References

- Ceccato, V., Haining, R., Signoretta, P. (2002) Exploring crime statistics in Stockholm using spatial analysis tools. *Annals of the Association of American Geographers*, 22: 29-51.
- Ceccato, V. (2013a) Moving safely: Crime and safety in Stockholm's subway stations. Lexington books.
- Ceccato, V. (2013b) The nature of rape places in a Scandinavian city. *Journal of Environmental Psychology* (under revision).
- Ceccato, V., Uittenbogaard, A. C. (2013) Space-Time Dynamics of Crime in Transport Nodes. *Annals of the Association of American Geographers*. *Annals of the Association of American Geographers*, DOI:10.1080/0045608.2013.846150
- Sherman, L. W., P. R. Gartin, and M. E. Buerger. (1989) Hot spots of predatory crime: Routine activities and the criminology of place. *Criminology* 27 (1): 27– 56.
- Smith, M., Clarke, R. (2000) Crime and public transport. In *Crime and justice: A review of the Research*, ed. M. Tonry and N. Morris, 169–233. Chicago: University of Chicago Press
- Uittenbogaard, A.C., Ceccato, V. (2012) Space-time Clusters of Crime in Stockholm, Sweden. *Review of European studies*. 4: 148-156.
- Wikström, P.-O. (1991) Urban crime, criminals, and victims: The Swedish experience in an Anglo-American comparative perspective. Stockholm, Sweden: Springer-Verlag.

Vår tids samhällsomdaning

Globalisering, migration och urbanisering utgör i samverkan viktiga drivkrafter bakom vår tids samhällsomdaning, där det lokala alltmer flätas samman med det globala. Det ekonomiska maktcentrat flyttar österut och söderöver. Den globala arbetsmarknaden, liksom medelklassen och antalet konsumenter, beräknas bli fördubblad inom 15 år. Utvecklingen i länder som Brasilien, Sydafrika, Indien och Kina får ett allt större inflytande över våra egna vardagsliv här hemma i Sverige.

EN NY TYP AV MIGRATION OCH GEOGRAFISK EKONOMI

Globalisering ökar människors internationella kontakter och rörlighet. En ny typ av migration växer fram där människor befinner sig i transit, på väg att åter bryta upp och söka sin lycka någon annanstans om bättre möjligheter dyker upp. Till följd av den nya informationsteknologin börjar människor också, i allt större utsträckning, att leva sina vardagsliv på flera platser på samma gång. Man står i daglig kontakt med anhöriga i såväl ursprungslandet som på de platser dit man eventuellt är på väg. De flesta slår sig ner i städer. Det har medfört en allt snabbare urbaniseringstakt. Inom de närmaste 30 åren kommer världens stadsbefolkning att fördubblas och uppgå till 6,5 miljarder människor, det vill säga 70 procent av planetens befolkning.

Den helt avgörande roll som urbana regioner spelar i den globala ekonomin finner sin förklaring i de

Text: **Hans Abrahamsson**

*Docent i freds- och utvecklingsforskning
vid Göteborgs universitet*

nationella produktionssystemens gradvisa upplösning. De delar som blivit tillräckligt framgångsrika förvandlas till noder som ingår i en framväxande global nätverksproduktion. Den nya ekonomiska geografin breder ut sig som en följd av att nationalstaten drar sig tillbaka från såväl det ekonomiska som politiska rummet och lämnar plats för en allt större roll till såväl övernationella institutioner och regionala sammanslutningar som städer och deras gränsöverskridande nätverk. Alla områden globaliseras emellertid inte lika fort. Några saknar befolkningsstorlek och kritisk massa för att en tillräckligt stor avsättnings- och arbetsmarknad ska växa fram, som kan svara upp mot de krav som den ekonomiska dynamiken ställer. Samtidigt ökar behoven av såväl

välutbildad och högvärlönad som lågutbildad arbetskraft. Inkomst- och hälsoskillnader bland befolkningen ökar. Medan många inkluderas och finner sin plats i globaliseringen, med förbättrade livschanser, ställs alltför utanför. Ett globalt syd och ett globalt nord håller på att växa fram sida vid sida i samma stad utan territoriella gränser däremellan.

URBANA UTMANINGAR

Kostnaden för att få tillhöra de globala produktionsnätverken blir samtidigt allt högre. En effektiv infrastruktur och attraktiva bostadsområden måste tillsammans med en kreativ forsknings- och utbildningsmiljö finnas på plats för att locka till sig utländska investeringar. Flera städer brottas med finansieringsgap då de ekonomiska kraven överstiger de inkomster som skatteunderlaget medger. I vår del av världen har försörjningskvoten förändrats. Vi blir allt äldre samtidigt som ungdomen kommer in senare på arbetsmarknaden. Allt färre ska försörja allt fler. Utvecklingen resulterar ofta i utgiftstak och reducerad välfärd.

När statens moderna institutioner drar sig tillbaka förstärks den ojämna utvecklingen. Det sociala kontrakt som utgjort det sociala kittet och medgett en socialt stabil utveckling börjar luckras upp. Mäniskor söker sin sociala trygghet i mindre gemenskapsgrupper, gängbildningar eller vad antropologer kallar för primärgrupper. Det civila samhället och den sociala sammanhållningen hotas. Människor blir i ökad utsträckning alltmer beroende av informella försörjnings- och trygghetssystem. Speciellt utsatta blir ungdomar. Många stängs ute och tappar tron på framtiden. I vissa bostadsområden runt om i Sverige är det så många som 40–50 procent av ungdomarna

som vare sig arbetar, studerar eller befinner sig i praktik. Här ökar frustrationen över samhällets orättvisor. Det är också i dessa grupper som den sociala oron blir stor och tar sig tydliga uttryck.

Social exkludering och vidgade inkomst- och hälsoklyftor beror inte främst på individuella orsaker och de livsval som var och en gör. Forskningen visar på hur olika sociala bestämningssfaktorer spelar en allt större roll. Oavsett livsstil påverkas hälsan av strukturella faktorer som uppväxtmiljö, föräldrarnas utbildningsnivå, bostadsort och i vilken utsträckning man känner sammanhang, har inflytande över och kan påverka sin situation. Detta är samma sociala bestämningssfaktorer som freds- och utvecklingsforskningen har funnit bidrar till social oro och i förlängningen väpnade konflikter. Många städer befinner sig således i ett spänningsfält mellan att å ena sidan bli till en motor för en hållbar utveckling men å andra sidan förvandlas till ett slagfält för sociala konflikter. Den goda nyheten är att rörelseriktheten i detta spänningsfält inte är av naturen given utan politiskt påverkbar.

MÅLKONFLIKTER OCH MÖJLIGHET TILL MEDSKAPANDE

De krav som den ekonomiska tillväxten och de globala produktionsnätverken ställer medför ofta målkonflikter i förhållande till den socialt hållbara utvecklingens behov. Dessa målkonflikter kan inte önskas bort och inte heller hanteras av marknadskrafterna. De måste identifieras och hanteras politiskt. En social investeringspolitik med ekonomiska stötdämpare behöver utvecklas för att motverka inkomstspredning, hälsoklyftor och frustrationsgap. Forskningen visar på att detta i längden blir ekono-

miskt lönsamt. Kostnaden för tidiga insatser blir betydligt lägre än kostnader för att åtgärda problemen när de väl blommat ut. Freds- och utvecklingsforskningen skiljer härvidlag på negativ och positiv säkerhet. Den visar att ökad säkerhet inte främst skapas genom ökade polisiära insatser, övervakning och kontroll. Många forskare vill därför undvika att prata om liknande samhällsproblem i form av sociala risker. Deras erfarenheter visar på att en ökad och mer långvarig säkerhet måste byggas underifrån med hjälp av förebyggande och främjande insatser. De talar hellre om dessa typer av samhällsproblem i form av social oro.

En aktiv social investeringspolitik kräver inte bara finansiella medel för att kunna genomföras. Den sociala tillit som den positiva säkerheten kräver kan bara byggas upp med hjälp av människors delaktighet. I den tid vi nu lever med ständigt ökad tillgång till information blir människor också mer angelägna att vara med och påverka de beslut som fattas. Här blir en förstärkt invånardialog viktig för att samla upp de olika förhållningssätt och perspektiv som människor har till problemens orsaker och tänkta lösningsförslag. Det medskapande som måste till medför också nya utmaningar. Det blir viktigt att undvika att invånardialogen bara blir till en ny gräddfil för samhällets välbeställda och resursstarka. Det gäller att hitta former och metoder som främst gör det möjligt för resurssvaga grupper att komma till tals och få föra fram sina perspektiv. Därtill kommer frågan om makt. Dialogen måste kunna upplevas göra skillnad. En social investeringspolitik öppnar här för särskilt spännande möjligheter att ge människor möjligheter till medskapande genom att bli delaktiga i kommuners och städers budgetarbete.

Den sociala tillit som den positiva säkerheten kräver kan bara byggas upp med hjälp av människors delaktighet.

Uppdrag i utveckling

Räddningstjänst och polis är de krisberedskapsaktörer som oftast är först på plats när något händer. Hur tänker de kring sin roll och sitt uppdrag och dess framtida utvecklingspotential i förhållande till verksamhetsområdet sociala risker?

"Det handlar om unga kriminella som har tråkigt"

Text och intervju: *Björn Solfors*

Social oro och systematiska angrepp bidrar till en allt tuffare arbetsmiljö för svenska poliser. Utsattheten och arbetsskadorna möts genom utbildning, utrustning och andra förberedande processer.

– Problemen ökar i samband med skollov och när det är varmt ute, säger Stefan Hector, biträdande distriktschef.

Stefan Hector har varit biträdande distriktschef i 4,5 år i västerorts polisdistrikt. Han menar att problematiken kring social oro numera är ständigt närvarande i polisernas vardag.

– Den segregation vi har i Järva leder till att ett antal unga vuxna väljer ett liv i kriminalitet. Det tar sig olika uttryck i form av inbrott, narkotikaförsäljning eller personrån, men också i ett myndighetsförakt. Här kommer också social oro in som ett uttryck, med angrepp på både egendom och på företrädare för samhället som följd. Vi har till och från systematiska angrepp på poliser i området med något som i USA kallas cop-fishing, där man lurar polisen in i förberedda angrepp, säger han.

DEN BASALA TRYGGHETEN

Stefan Hector menar att de omständigheter som leder till social oro inte i första hand är polisens ansvar.

– Polisen bygger inte samhällen i den bemärkelsen, utan allt bottnar i segregation och socioekonomiska orsaker. Grunden för tryggheten i ett samhälle bygger på att det finns fungerande förvaltningsansvar som skolor, socialtjänst, förskolor och andra samhällsaktörer på plats. I Järva, till exempel, finns väldigt lite kvar. Myndigheterna har flyttat. Sysselsättning är en annan viktig faktor och även näringslivet lyser med sin frånvaro i Järva.

Polisens roll är att skapa den basala trygghet som gör att förvaltningar och näringsliv kan flytta in, menar Stefan Hector. För att lyckas med det handlar det om att reducera riskerna, kapa topparna och försöka prognosticera vid vilka tillfällen oron kan öka.

– Det är väldigt svårt att förutse de här problemen. Men ledigheter från skolan i samband med exempelvis lov är en riskfaktor, liksom när det är varmt ute. Ibland brukar jag likna det vid kemi: Det är omständigheter i området som gör det antändligt,

Foto: Christina Fagergren

säger han och tar oroligheterna i Husby förra våren som ett konkret exempel:

– Det faktum att en man sköts ihjäl av en polis var en förevändning för att skapa oro, absolut ingen rotorsak. Det ser vi också många exempel på internationellt. Polisingripanden tas som ett argument för att göra något.

Han hänvisar också till både USA och Frankrike, där rotorsaken, till exempelvis upplopp och andra orosmoment, sägs ligga i en socioekonomisk utsatthet.

– Framför allt handlar det om unga kriminella som har tråkigt. Man vill att det ska hända något i ens område.

EN LITEN KLICK KRIMINELLA

Stefan Hector poängterar att det inte handlar om en folklig resning där en hel stadsdel protesterar mot poliser eller andra samhällsrepresentanter. I Järva skapas och drivs problemen av en liten klick unga kriminella.

– Det är samma människor som säljer narkotika och gör inbrott. Men de andra 99,9 procenten i Järva, de som inte är kriminella, förtjänar samma trygghet som i övriga Sverige. Vi måste alltså finnas där med ingripanden och lagföra de kriminella för brotten som begåtts. Vi måste förtjäna respekten hos alla de goda krafter som lever och verkar här.

Stefan Hector och hans kollegor har en ständig dialog med de goda krafterna och besöker också lokala föreningar och religiösa samfund.

– Jag känner mig sällan så uppskattad som när jag besöker fredagsbönen i Rinkeby. Och det är viktigt att komma ihåg det. Dessa personer, den absoluta majoriteten av invånarna, tycker inte illa om polisen och det vi gör.

Han värjer sig starkt mot bilden av att det som kallas social oro skulle utövas av unga människor som "busar" med exempelvis polis, ambulans och brandkår.

– Det är inte bus när man släpper en tolv kilo tung sten eller stock från en bro som går rakt igenom vindrutan och slår sönder hela taket på en polisbil. Man kan föras att tro att det handlar om bus eftersom det ofta utförs av unga människor, men då ska man veta att de kriminella debuterar väldigt tidigt här. Det finns en inställning hos dessa personer som påverkar hur vi blir bemötta: "polisen har inte här att göra, här gäller våra normer."

KRÄVANDE ARBETSMILJÖ

Närpoliserna är de som fysiskt möter och hanterar de unga kriminella i ett område. Och deras arbete är precis lika viktigt som det är svårt.

– De kan försöka vinna respekten hos de unga kriminella och försöka reducera riskerna på plats. Det krävs oerhört mycket och det är bara de allra bästa och starkaste som orkar arbeta som närpoliser i området.

Stefan Hector vill inte slå fast att problemen ökar, de går snarare i cykler, däremot står den klart försämrade arbetsmiljön för poliserna högt på agendan.

– Vi möter det genom utbildning och utrustning samt olika mentala förberedelseprocesser. Vi försöker också

att välja rätt människor för det här yrket. Men det är fortfarande oerhört utsatt och arbetsmiljön är långt ifrån okej. Vi har oerhört mycket arbetsskador till följd av det här, säger han.

Men onda cirklar går att bryta och göra till goda cirklar. Stefan Hector arbetar just nu med en insats som bygger på det resonemang han tidigare beskrivit: Polisen står för den basala tryggheten, den offentliga förvaltningen flyttar in och skapar i sin tur förutsättningar för det lokala näringslivet att växa.

– För att lyckas behöver polisen mer resurser. Det innebär att vi måste omprioritera, annat får stryka på foten för detta.

Det talas ofta om behovet av attitydförändringar hos alla inblandade, att även polisen kan bli bättre i sitt bemötande för att på sikt minska exempelvis myndighetsföraktet.

– Man kan alltid bli bättre på sitt bemötande, men enligt min åsikt är bemötandet från polisens sida marginell i sammanhanget. Jag menar att det handlar om en bortförklaring, lösningen sitter inte enligt mig i hur polisen uppför sig. Jag var nyligen på ett möte med ett antal goda krafter där en somalisk man reste sig upp och sa: "Vi måste kalla det här för vad det är. Det här handlar om våra ungdomar som är kriminella." Poliser är bara människor och har du i timmar blivit utsatt för stenkastning, och annat som få människor ens kan föreställa sig, är det inte så lätt att vara vänlig alltid.

FAKTARUTA

Västerorts polismästardistrikt omfattar stadsdelarna Bromma, Hässelby-Vällingby, Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta i Stockholms stad, samt kommunerna Ekerö, Solna och Sundbyberg.

Att öppna upp och inte fälla visiret

Text och intervju: *Björn Solfors*

Bättre kommunikation skapar ett säkrare samhälle. Med ett enklare språk, nya kommunikationsvägar och en mer ”öppen hand” mot medborgarna kan Räddningstjänsten minska de kulturella och språkliga avstånden.

– Olikheter är en tillgång, säger Ida Texell, förbunds- direktör/räddningschef Brandkåren Attunda.

Halv fyra på morgonen stannade Ida Texell med befälsbilen utanför en välkänd adress i Rosengård utanför Malmö. Det brann i en källare. Tätt runt bilen samlades ett stort antal personer samt fyra eller fem Rottweilers som skällde.

– De stod så nära att jag knappt kunde komma ut. Hur skulle jag hantera det? Jag hade ju ett arbete att utföra och kunde inte bara köra därifrån, säger Ida Texell och fortsätter:

– Jag valde att ta av mig hjälmen, att öppna upp mig och visa att jag är en person som bara vill göra ett bra jobb. Jag försökte att vara så mycket människa som möjligt och pratade med dem. Det hjälpte. De öppnades en gång genom folksamlingen.

Hon insåg efteråt att hon hade hanterat det bra och lärdomen, att öppna upp istället för att skärma av, kommer hon att återkomma till flera gånger under intervjun. Men incidenten, som inträffade 2007, födde också mycket frustration.

– Efteråt brottade jag med känslan av att inte vara respekterad och oron över att något skulle kunna hända. Jag har det här jobbet för att jag älskar det och är otroligt stolt över det vi gör, därför var det en så stor besvikelse att inte bli respekterad. När man blir utsatt för provokationer kan det därför födas en vilja att distansera sig ännu mer, att fälla ner visir och ta på sig mer skyddsutrustning. Min tes är att man ska göra precis tvärtom! Vi ska arbeta med människor och leverera service. Människor är fantastiska och det finns något oerhört värdefullt i det personliga mötet.

ETT BREDARE PERSPEKTIV HAR GETT FÖRSTÅELSE

Ida Texell är numera förbundsdirektör/räddningschef för Brandkåren Attunda, men kommer från Räddningstjänsten i Syd. Där har hon arbetat som operativ chef och ansvarig för hela det skadeavhjälpan- de systemet i Malmö, Eslöv, Lund och Kävlinge. Innan dess arbetade hon som yttre befäl och har mött social oro – såsom stenkastning, Molotovcocktails och hårda uttalanden i framför allt stadsdelen Rosengård – på nära håll. Hon har med andra ord jobbat med frågorna ute på fältet, men också med ett större ansvar för att kartlägga nätverksstrukturer och arrangera och planera samhällets goda krafter på ett bra sätt. Erfarenheterna från de olika nivåerna

Ida Texell

Förbundsdirektör/
räddningschef för
Brandkåren Attunda

har gett henne ett brett perspektiv kring frågorna om social oro, menar hon.

– Jag är jättetacksam för de olika erfarenheterna. Dels har det gett mig en större förståelse för fenomenet vad gäller tillit och utanförskap. Men samtidigt har jag lärt känna mig själv ännu bättre i själva upplevelserna, i de känslor och utmaningar man ställts inför.

RÄDDNINGSTJÄNSTEN BEHÖVER BLI MER INKLUDERANDE

Incidenten 2007 gav henne ytterligare en tankeställare. Hur kom det sig att folksamlingen faktiskt flyttade på sig, att de lät henne arbeta ostört?

– En del av förklaringen är också överraskningseffekten. De hade inte räknat med att det var en kvinna som klev ur bilen. Alltså: ju mer lika vi är samhället, desto bättre blir bemötandet. Om de kan identifiera sig med oss vad gäller kön, sexuell läggning eller etnisk bakgrund ökar samhörigheten med oss, säger hon.

Ida Texell talar därför om en bredare rekrytering till Räddningstjänsten, men med tanke den låga personalomsättningen är det knappast någon snabb lösning vi talar om.

– Det handlar om att ändra en hel kultur till att bli mer inkluderande. I våra utbildningar finns i dag inte så stora variationer vare sig det gäller jämställdhet eller mångfald tyvärr. Det är fortfarande väldigt stereotyp. I svensk Räddningstjänst arbetar i dag i genomsnitt tre procent kvinnor, till exempel.

Hon vänder sig mot bilden att en brandman måste vara på ett visst sätt. Att exempelvis enbart fokusera på fysisk styrka är nedvärderande för hela kåren, menar hon.

– 97 procent av vår arbetstid gör vi något annat än att hantera bränder och trafikolyckor. Brandmän är kloka människor med en hjärna och ett intellekt, där möjligheten att vara kommunikativ och pedagogisk är betydligt mer viktig än att bara kunna lyfta tungt. Kompetensmässigt måste vi höja oss och förstå att samhället ser helt annorlunda ut i dag än för 25 år sedan.

VÄRDEGRUND, DIALOG OCH MOTTAGARANPASSNING

Arbetet går framåt, men för långsamt. Att sätta en ny kultur är svårt och Ida Texell lyfter därför vikten av ett starkt och tydligt ledarskap i förändringsarbetet.

– Som chef har jag ett uppdrag att förklara värdegrunder, hur vi ser på dessa frågor och hur vi ska hantera det framöver. När vi hamnar i en provokation måste vi kunna trilla tillbaka på ett antal kärnvärden som inte är tyngda av tradition eller ett dogmatiskt förhållningssätt.

Först och främst handlar det om att öka närheten och vara närvarande med samtal och dialog, inte bara i kritiska uttryckningssituationer. Förutom strukturella projekt, där Räddningstjänsten exempelvis kan arbeta gemensamt med riskutsatta ungdomar, kan det också handla om att hålla föredrag, spela fotboll tillsammans eller bara finnas där. För att lyckas med denna närhet krävs också ett nytt sätt att kommunicera, menar Ida Texell.

– Vi är extremt myndighetsmässiga och kommunicerar i dag med de riktlinjer och tillämpningar som lagstiftaren ger. Vi skulle behöva komplettera det med en hållning som är mer anpassad efter den krets man faktiskt vänder sig till. Jag kan i min yrkesroll slänga mig retoriskt med paragrafer på ett föredömligt sätt. Men om mottagaren inte förstår vad jag säger, har det något värde då? Jag kanske måste klä av orden något, vi kan ändå uppfattas som professionella och sakliga.

KOMMUNIKATIONEN ÄR HELT AVGÖRANDE

– En kris är inte vad som händer. En kris är vad folk tror händer. Att rätt och saklig information når ut är därför en stor maktfaktor.

Därför är det så viktigt är att också kommunicera i rätt kanaler. Det fysiska mötet slår allt, menar hon, men samtidigt finns också outnyttjade möjligheter. Ida Texell nämner sociala medier som ett konkret exempel, där "sanningar" lätt sprids.

– I framtiden kommer informationen inte att ägas av de som traditionellt pumpar ut material, utan av de som pratar om det som hänt i sina nätverk. Det är viktigt att vi finns på de nya arenorna och inte bara använder gammelmmedia. Informationen är ett flöde och den som är en del av den äger tolkningen. Ett säkert samhälle kommunicerar och språket måste användas som en brygga.

VIKTIGAST ATT BYGGA NÄTVERK OCH TILLIT

Den kanske allra viktigaste förutsättningen för att klara de stora utmaningarna kring samhörighet och tillit handlar om att behålla allmänhetens förtroende. I takt med att allmänheten förändras måste också Räddningstjänsten förändras. Ida Texell talar bland annat om behovet att lyfta in ny kompetens i organisationen, där olikheter premieras och ses som en tillgång.

– Vi ska nätverksbygga genom att göra oväntade kopplingar, bjuda in andra aktörer och eldsjälar och tänka nytt när det gäller strukturer och mötesformer. Men det börjar med att jag som chef säger att vi ska arbeta med det sociala, relationsorienterade och kommunikativa. Annars händer ingenting.

Dessutom behövs en större kompetens kring samhället i stort, varför saker och ting faktiskt händer. Frågorna måste sättas i en större kontext. För att lyckas med det behövs utbildningar, men också interna utbyten av att exempelvis arbeta i olika stadsdelar eller områden. Genom att knacka på någons dörr och göra ett hembesök i ett område kan man bygga relationer som man senare har tillbaka. Mentorskap som sträcker sig mellan organisationer och myndigheter är ett annat sätt att få en större inblick.

– Att det en sommarkväll finns massor av sjuåringar ute beror på att de är trångbodda. Det är ett samhällsproblem som inte handlar om den enskilda personen jag möter. Som en del av samhällets goda kraft måste jag förstå det, ta det till mig och sätta det över min egen känsla och oro.

Mångfaldsutbildning krossar fördomar

Text och intervju: *Björn Solfors*

Med en storsatsning på mångfaldsutbildning hos personalstyrkan ska fördomarna krossas. Lars Anderman, räddningschef i Norrtälje kommun, talar om en förändrad arbetsbeskrivning – och öppnar upp brandstationen för Lucia-disco.

Hotfulla och obekanta situationer påverkar oss alla. När en brandman inte längre bemöts som hjälte, utan istället ifrågasätts och blir misstänkliggjord, föds en osäkerhet som påverkar arbetet på plats. Osäkerheten kan göra att fördomarna växer, vilket räddningschefen Lars Anderman själv sett på nära håll.

– Efter en incident när en skola blivit nedbränd fällde en i räddningstjänstpersonalen en väldigt kränkande kommentar om de boende i området. Det var dessutom ett högre befäl, som jag tycker har en inställning och en erfarenhet jag i övrig beundrat. Därför blev jag så förvånad att kommentaren kom. Och det var ingen som reagerade på det, säger han.

Kort sagt: ungdomarna har sina fördomar, Räddningstjänsten sina. Men med den typen av kommentarer ökar avståndet mellan "vi och dom" ännu mer.

– För att bli av med den typen av kommentarer på lång sikt handlar det om att ha en arbetsplats som präglas av mångfald när det gäller kön och etnicitet och så vidare. Men med den låga personalomsättning som svensk räddningstjänst har kommer det att dröja väldigt länge

innan vi speglar hur det verkligen ser ut på de här orterna, säger Lars Anderman.

Innan det målet är uppfyllt måste personalen således arbeta med sig själva och sina egna attityder och fördomar. Just en sådan aktivitet har nu dragits i gång av räddningstjänsterna i Södertörn, Attunda och Norrtälje gemensamt.

– Tillsammans gör vi ett mångfaldsprojekt där vi arbetar med att få ett inkluderande arbetssätt. Det är jag med mina värderingar som måste ändra på mig och för att du som brukare och nödställd ska känna dig bemött på ett bra sätt. Vi måste bli medvetna om att när vi är exkluderande, när våra fördomar och okunskaper lyser igenom, så skapar det motsättningar med dem vi jobbar med. Det här gäller inte bara på en olycksplats, utan även tiden efter och innan, säger han.

I det grundliga mångfaldsprojektet ingår samtliga medarbetare och utbildningen sträcker sig över flera år. Genom föreläsningar och arbetsgrupper på den vardagliga arbetsplatsen diskuteras nu normer, förhållningssätt, fördomar – och hur omvärlden tolkar och förstärker vissa budskap och vad det får för konsekvenser. För flera år sedan var Lars Anderman själv på en

studieresa i Arizona. Han tog med sig en viktig lärdom om just budskap och symbolik hem.

– De hade en tes om att räddningspersonalen alltid ska vara den som hälsar först. Hjälteglorian sitter förvisso ännu starkare på en brandman i Arizona, men det finns motsvarigheter här. När man åker längs en gata där det står barn och ungdomar och tittar, då är det vi som vinkar först eller bjuder på ett leende. Den lilla symboliken, vem som tar det första steget till ett möte, är viktig.

Lars Anderman förespråkar att Räddningstjänsten ännu mer går från ett reaktionärt arbetssätt till att också bli proaktiva. Att synas mer ute i samhället även i vardagen när det inte är uttryckning.

– Det handlar om att flytta fokus från det arbetssätt vi har i dag. Vi måste ta oss tid att besöka torg och ungdomsgårdar, att öppna upp våra sinnen och vara nyfikna: det har vi tillbaka sen när vi kommer tillbaka och ska hantera en olycka. Vi kan inte tro att det är den stora allmänheten som ska förändra sitt sätt, det är vi som måste förändra oss.

Lars Anderman menar att det därmed handlar om en delvis ny arbetsbeskrivning för personalen. Och förändringar är aldrig enkelt.

– Nej, det är jättesvårt! Det ska mycket till att ta en timme och åka och knacka på hos någon man inte känner på en plats man aldrig annars är på. Man är inte anställd som informatör, man har valt det här jobbet för att vara en hjälpende hand i en nödsituation. Detta ställer stora krav på oss chefer, att vi ska våga ta första steget och bidra till denna förflyttning, säger han och fortsätter:

Lars Anderman

*Räddningschef
Norrtälje kommun*

– Det är dessutom väldigt roligt att arbeta med det här, eftersom man också får möta sina egna fördomar. Jag skiljer mig inte mot någon annan. Det är lätt att man tar exempel från sin egen begränsade syn på omvärlden.

En annan viktig lärdom är att räddningstjänsten inte uppträder i direkt anslutning till polisen, att man exempelvis inte sitter i samma lokaler.

– Vi har båda blåa lampor, men annars skiljer vi oss åt. Vi kan ibland vara ett verktyg för att få polisen till platsen, men med tiden kommer man att skilja

allt mer på oss tror jag. Under några oroligheter i Rosengård ville polisen etablera en ledningsplats på en brandstation, men då skickar vi ju ut felaktiga signaler till allmänheten, säger han.

Det är inte ovanligt att man som anställd inom räddningstjänsten lägger skulden på andra instanser i samhället när man bemöts på ett negativt sätt. Lars Anderman vill att man istället lägger den kraften på att reflektera över vad man själv kan göra. Risker finns – och de måste hanteras.

– I alla andra situationer tar du dig an risken och behandlar den. Om det så gäller ett strulande batteri eller en krockkudde i en bil, så löser man ju det för att slutföra sitt uppdrag. Man köper utrustning och bygger med tiden färdigheter, kunskap och standardrutiner för att få allt att fungera. Varför skulle vi hantera de här riskerna annorlunda?

Räddningstjänsten är en viktig byggkloss i skapandet av ett tryggt samhälle och Lars Anderman menar att här finns ännu mer att göra.

– Vi är en förebild och har en hjälteroll i många barns ögon, varför inte använda det förtroendekapitalet istället för att stänga in oss och vänta på en händelse? Nu öppnade vi exempelvis upp brandstationen för ett disco på Lucia, då blir vi en del av det trygga samhället.

Istället för att stå vid sidan av vill Lars Anderman ännu tydligare integrera Räddningstjänstens arbete med exempelvis socialtjänstens – och sträcka ut en hjälpende hand. Tillsammans skapar man bra samhällsmedborgare, menar han, och hos Räddningstjänsten finns resurser, tid och massor av kunskap att tillgå.

– Hur många brandstationer väntar inte på larm på skolavslutningen, samtidigt som det är full oro ute på byn. Vad hindrar att vi inte åker ett varv istället?

Vi kan inte tro att det är den stora allmänheten som ska förändra sitt sätt, det är vi som måste förändra oss.

Foto: Christina Fagergren

En räddningstjänst ute i samhället

Text och intervju: *Björn Solfors*

“Make friends before you need them.” Lars-Göran Uddholm, brandchef vid Södertörns brandförsvär, håller det engelska talesättet högt i det förebyggande arbetet.

– Istället för att åka ut med blåljus borde vi åka ut med rekryteringsannonser, säger han.

Södertörns brandförsvär verkar i tio olika kommuner och i vissa kommuner är social oro ett helt okänt begrepp, förklarar Lars-Göran Uddholm. Men inte i alla.

– I Södertälje och Botkyrka har vi exempelvis bränder i bilar och containrar. Även stenkastning förekommer. Vi har försökt möta det genom ökat samarbete mellan kommunen, socialtjänsten, räddningstjänsten och andra goda krafter i samhället. Vi har ständigt pågående aktiviteter för att fånga upp undertoner och tidigt se sådant innan det leder vidare, säger han.

Han menar att Räddningstjänsten förvisso är en liten, perifer aktör, men den kan samtidigt vara en bra förebild i många sammanhang. I vissa kommuner, bland annat Huddinge, spelar brandpersonalen varje fredag en miniturnering i basket med ungdomarna.

– Vi har också startat en aktivitet med hjälp av fotbollsklubbarna Syrianska och Assyriska och Södertälje kommun, som vi kallar Räddningscupen. Vi är arrangörer för en turnering där elever i årskurs nio

spelar fotboll. Vi har ett säkerhetsbudskap naturligtvis, men mycket handlar om social gemenskap under trevliga former och att vi ska lära känna varandra. Tanken är att möta de här ungdomarna på ett annat sätt och tidigt skapa en relation. Vi försöker vara ute i samhället så mycket vi kan istället för att sitta här på brandstationen, säger han.

INFORMATION SOM NÅR UT

Den här typen av aktiviteter kan ha stor effekt, menar han, i synnerhet i kommuner där det finns grupperingar som samhället inte riktigt når på något bra sätt. Även samarbete med lokala föreningar och trossamfund kan vara ett bra sätt att nå ut med budskap och söka kontakt. Räddningstjänsten i Södertörn har också genomfört utbildningar om en trygg och säker hemmiljö på plats ute i kommunerna – på flera olika språk.

– Det är viktigt att vi får ut den här informationen på deras sätt, inte på vårt sätt, och att vi finns på deras spelplan. Med hjälp av personer som vi rekryterat till brandförsvaret har vi kunnat utföra utbildningarna på olika språk och intresset har varit väldigt stort. Tidigare har vi format den svenska modellen och sagt varsågod. Vi har blivit mycket mer lyhörda på att ta kulturell hänsyn, vilket minskar både språk- och kulturbarriärerna, säger han.

Men det handlar inte bara om att Räddningstjänsten ska lära ut saker. Samtidigt har brandpersonalen själva massor att själva lära av de här mötena.

– Det är oerhört lärorikt för någon med min bakgrund, som är etnisk svensk, att se att det ser annorlunda ut i dag än när jag själv växte upp. Vi får se det vi annars inte hade sett. Vi tar till oss av de här mötena på ett helt annat sätt i dag jämfört med hur det var för bara 5–6 år sedan.

Även i själva uttryckningssituationen finns mycket att lära av mötena. Lars-Göran Uddholm hänvisar till lärdomarna från en studieresa i Belfast.

– Där började man med att möta gruppen av ungdomar på plats och förhandla innan man ens började släcka en brand. Man får leta upp personen med kepsen, snacka med dem och höra vad som pågår. Vi ska alltid vara vaksamma i utsatta och hotfulla situationer, men genom att skapa en relation i förväg minskar riskerna. Som engelsmännen säger: Make friends before you need them. Det tycker jag säger väldigt mycket.

SÅ LITE ACTION SOM MÖJLIGT

Brandpersonalens attityder, medvetna eller omedvetna, påverkar nämligen också hur smidigt en orolig situation kan lösas. En problemsituation kan tvärtom vara en bra möjlighet att lägga nya broar och bygga relationer.

– Tidigare har man sett de här situationerna som ett besvärande och störande moment, istället för något som måste hanteras. Att skjuta det åt sidan hjälper inte. Ofta åker vi ut på ganska banala händelser, och då kan vi ha ett annat fokus på det som händer runtomkring

Lars-Göran Uddholm

*Brandchef
Södertörns brandförsvarens förhållningssätt*

Under studieresan i Belfast lärde han sig också ett annat förhållningssätt mellan brandkår och polis. I Belfast var måltavlan ofta polisen, vilket gjorde att brandförsvaret började hålla ett fysiskt avstånd till polisen under en uttryckning.

– De hade ett väldigt nära samarbete, men inte synligt på plats. Det har vi också lärt oss något av. När man söker konflikt med polisen i Sverige kan man kasta sten på oss, för då vet man att polisen kommer. Vi är oftast inte den egentliga måltavlan, säger han och fortsätter:

– När vi åker ut ska det därför vara så lite action som möjligt. Det ska vara lika spännande som att se målarfärg torka. Vi upplevde en period att olika delar i en kommun började tävla mot varandra och ville bräcka varandra. Därför är det viktigt att avdramatisera det och vi har också bett lokala medier att nyansera sin rapportering för att inte skapa en trigande effekt

SAMARBETE, GEMENSAMMA MÅL OCH UTHÅLLIGHET

Problemet med social oro ägs dock gemensamt av många olika aktörer i samhället. Och det är också genom samarbete och med gemensamma mål man kan närma sig en lösning, menar Lars-Göran Uddholm.

– Socialtjänst, fritidsverksamheter, polisen och vi har en mycket tajtare koppling i dag. Vi arbetar över gränserna istället för att saker trillar mellan stolarna. Man försöker bland annat punktmarkera ett antal ungdomar som är i begynnelsen av en kriminell karriär för att bryta den. Det har varit väldig framgångsrikt.

Han talar om uthållighet, att man inte tröttnar eller tror att problemen försvinner så fort det blir bättre under en period.

– Det finns ingen "quick-fix" och sen är det över. Problemen kan komma och gå och skifta i nyanser och dimensioner. Hela samhället måste jobba med det här långsiktigt och uthålligt.

Arbetet har gett resultat. I samband med oroligheterna i Husby våren 2013 räknade man med en viss "smittoeffekt", att oroligheterna skulle sprida sig till kringliggande kommuner. Men spridningen blev inte så stor som befarat.

När vi åker ut ska det därför vara så lite action som möjligt. Det ska vara lika spännande som att se målarfärg torka.

– Det spred sig till andra kommuner i både norra och södra länet, men inte till Södertälje. Jag vill gärna tro att det arbete vi lagt ner i ganska många år genererat i att vi klarade det här bättre än vi annars hade gjort. Vi kan betraktas som schyssta och inte bara som en del av samhället man kan avreagera sig på, säger han.

BREDARE FOKUS OCH REKRYTERINGSBAS

Men ännu finns mycket kvar att göra. Lars-Göran Uddholm medger att arbetet för ökad mångfald och jämställdhet i organisationen hittills inte varit tillräckligt framgångsrikt. För att hitta en bredare rekryteringsbas försöker man nå ut på andra ställen: via skolor, föreningar, rekryteringsmässor och platser där människor med invandrabakgrund finns.

– För många är det en utopi att börja jobba hos oss, men vi vill visa att det visst är möjligt. Att de behövs. Därför har vi också valt att sätta kulturkunskap och språkkunskaper utöver de vanligaste språken som en merit. Gymnasieutbildning och språkkunskaper i exempelvis arabiska kan därför ha ett högre meritvärde än en brandutbildning, vilket vi också fått en del kritik för.

I branschen finns krafter som tycker att det här synsättet försämrar kvaliteten på Räddningstjänstens arbete. Men Lars-Göran Uddholm håller inte med.

– Vi sänker inte kvaliteten, vi höjer den. Den gamla synen handlar enbart om att vi ska rekrytera en fysiskt stark person. Men vi ska vara en del i hela samhällets trygghetsarbete och måste ha ett annat fokus för att minska oron och konsekvenserna av den. Istället för att åka ut med blåljus borde vi åka ut med rekryteringsannonser och berätta att de behövs hos oss.

För att lyckas långsiktigt behövs också redan nu en plan för att få rätt personer att stanna kvar. Internutbildning och andra utvecklingsmöjligheter måste finnas med på agendan redan från början för att bli en ännu mer attraktiv arbetsgivare. Samtidigt bör brandförsvaret vidga synen på sitt eget uppdrag, menar han.

– Vi kunde vara med och arbeta mer trygghets-
skapande. Istället för att vänta på brandstationen skulle vi kunna vara ute och cirkulera med brandbilen. Vi skulle kunna finns på plats när sista pendeltåget kommer in, prata med dem som är där, kanske följa någon hem. Det är ju det väktarna gör. Varför gör inte vi samma sak? Det skulle väl kunna ingå i vårt uppdrag också?

Foto: Christina Fagergren

Lär känna människan bakom uniformen!

Text och intervju: *Björn Solfors*

Med ett förändrat kroppsspråk och annorlunda förhållningssätt går det att minska vi och dom-känslan.

– Om vi blir missförstådda är det upp till oss att ta första steget till en förändring, säger Ola Malmstedt, brandchef Storstockholms brandförsvaret.

Kravallerna i Husby i maj 2013 blev ett uppvaknande. Händelserna väckte behovet av ett delvis förändrat och förbättrat sätt att arbeta – och samarbeta.

– Visst hade vi upplevt vissa otrevligheter som stenkastning och okvädesord då och då. Men vi hade inte sett den systematiska upptrappningen av hot tidigare. Inte bara vi inom brandförsvaret, utan hela samhället, överraskades nog av vilken hållbarhet det fanns i det. Samtidigt har samarbetet med polis och sociala myndigheter inte varit tillräckligt systematiskt. Det är en lärdom vi tagit till oss och som vi jobbar med nu, säger Ola Malmstedt.

FÖRÄNDRAD SJÄLVBILD

För många i uttryckningspersonalen var det första gången man mötte en så pass kraftig hotbild.

– Vi har alltid känt oss varmt välkomna överallt, så det här ändrade nog självbilden hos många. Man känner att man gör något bra, att man är en god

människa, och så blir man istället misstrodd. Det samhälle vi varit vana vid är på väg att i vissa delar förändras.

Den förändrade bilden har Storstockholms brandförsvaret mött med ny kunskap och nya utbildningar. Kista brandstation har bland annat inlett ett nytt arbetssätt med Göteborgs brandförsvaret som föregångare och förebild. Arbetet handlar om MBU, människan bakom uniformen.

– Det handlar alltså i grunden inte bara om personal hos räddningstjänst, utan alla som är uniformsklädda såsom polis, ambulanspersonal och även personal i kollektivtrafiken. Vi vill visa att vi som jobbar med samhällsuppdragen är vanliga människor bakom fasaden och uniformen, och att vi vill väl, säger han.

BÅDE ORD OCH KROPPSSPRÅK PÅVERKAR MÖTEN

Ett sätt att tränga igenom, och se förbi uniformen, är att förbättra kommunikationen genom utbildning. Ola Malmstedt känner att det är angeläget att själva komma igång med detta utan dröjsmål, och att en mer samordnad satsning kan komma senare.

– Det handlar inte bara om ord utan även om kroppsspråk, blick och förhållningssätt. Står man med armarna i kors när man pratar? Står man för långt ifrån den man pratar med? Sitter man kvar uppe i brandbilen och pratar ner genom fönstret? Det är viktigt att man istället kliver ut, möts på samma nivå, och får ögonkontakt.

Med små enkla medel kan man riva vissa fördomsmurar och öka tilliten.

– Jag är övertygad om att det blir ett bättre samtal när man möter människor på ett bättre sätt. Ofta förstår man inte varandra, men vi kan tillsammans med personerna på plats komma fram till en lösning, så att man inte skapar vi och dom-känslan. Vi har samhällsuppdraget i ryggen och vill skapa mervärde för människors skattepengar, men om vi blir missförstådda i det är det upp till oss att ta första steget till en förändring, säger han.

SKYDDSUSTRUSTAR INTE MER ÄN NÖDVÄNDIGT

Efter kravallerna i Husby valde Storstockholms brandförsvaret också att tillsätta en utredning, där en utredare vid brandförsvaret i Uppsala tittade på organisationen och de beslut som togs i samband med insatserna. Ett av besluten – som också visade sig vara rätt, enligt utredningen – var att inte skyddsutrusta brandpersonalen mer än nödvändigt.

– Redan första natten upplevde vi en oro hos personalen. Hur ska vi kunna skydda oss? Men vi valde att inte börja utrusta oss med mer skydd för att kunna ta oss längre och längre in i hotfulla situationer. Vi är en passiv organisation när det gäller hotfulla situationer och åker bara fram så långt vi rimligt kan, säger han. Att tvärtom börja rusta sig skulle sända fel signaler, menar Ola Malmstedt.

Ola Malmstedt

Brandchef
Storstockholms brandförsvaret

– Om man går den vägen, med skyddsvästar och ansiktsskydd, vad kan hända då? Jag tror att detta istället skulle förstärka utanförskapet. Det skulle visa att samhällsrepresentanterna inte vill föra en bra dialog. Det är ingen möjlig väg framåt, jag tror att den skulle vara direkt förödande.

ÖKAD MÅNGFALD OCH FÖRÄNDRAD FÖRETAGSKULTUR

Ola Malmstedt menar att de nya tankesätten måste nå ut redan på utbildningsstadiet. För att långsiktigt kunna anpassa sig efter det förändrade samhället måste även personalen inom räddningstjänsten representera hur verkligheten ser ut. Ökad mångfald hos personalen är därmed en viktig fråga.

– Vad kan vi göra för att attrahera fler kvinnor och personer med annan etnicitet och annan kulturell bakgrund? Försvarsmakten har satsat på tv-reklam för att nå ut, det kanske vi tillsammans med övrig räddningstjänst och Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap också kan pröva.

– Det kan samtidigt vara ett sätt för oss att berätta om oss och vår roll, om människorna bakom uniformen. I vissa länder är Räddningstjänsten närmare knuten till polisen och vad har man då för bild av oss när man kommer hit?

Samtidigt handlar det om att genomföra förändringarna tillsammans med alla andra inblandade parter, menar han. Att alla sitter med sina egna projekt räcker inte. Att driva dessa viktiga frågor behöver också gå från projektlikande former till mer långsiktiga och hållbara arbetssätt. Storstockholms brandförsvaret har tagit några första kontakter med socialtjänsten och även bjudit in företrädare för polisen för att fråga vad man kan bidra med, och hur man kan förbättra sig. Enligt Ola Malmstedt handlar det nu om att sätta ett helt nytt arbetssätt i organisationen, att anpassa företagskulturen till hur verkligheten ser ut.

– Vi vill förändra oss och utvecklas. Ingen kan lösa de här delarna själva, det är samverkan som gäller. Vi måste bli mer systematiska, långsiktiga och hållbara och bygga in delvis nya arbetssätt i grunden.

Samtidigt gäller det att skapa och bygga ut kontaktytorna i områden med problem. Kanske via kyrkor och religiösa samfund, som ofta har en stor påverkansmöjlighet på sin omgivning, men också via kulturföreningar, kvinnoorganisationer och andra goda krafter.

– Det räcker inte att åka runt på måfå och vinka till folk i köpcenter. För att få en bättre relation med de yngre måste vi också kommunicera med de normgivande personerna. Vi måste få ett kvitto på att det vi gör är rätt och att de får en positiv upplevelse av oss. Det handlar om att släcka innan det börjar brinna.

Vi vill visa att vi som jobbar med samhällsuppgifterna är vanliga människor bakom fasaden och uniformen, och att vi vill väl.

Foto: Länsstyrelsen Stockholm

Gemensam lägesbild

Ett sätt att förhindra oönskade händelser är tidig upptäckt. Både i Stockholms län och utanför länets gränser hittar vi exempel av helt olika karaktär, arbetssätt som möjliggör detta. Samtliga bidrar också till den gemensamma lägesbild som är så viktig vid samarbete mellan olika organisationer och uppdrag.

Walkabouts

Text: **Marita Bertilsson**, Norrtälje kommun

Norrtälje är Stockholm läns tryggaste kommun och en av de tryggaste i hela landet.

Nyckeln till framgångarna är samverkan. Ett engagerat samarbete mellan polis, socialtjänst, skola, kultur och fritid, företagare och föreningslivet. Vilket innebär att vi samarbetar med allt från föräldrastödskurser, gemensam tobakspolicy för alla våra skolor till belysning och trafiksäkerhetsarbete.

Samverkan i kommunen har gett resultat och det märker vi på att färre föräldrar bjuder sina barn på alkohol, våra elever trivs i skolan, nolltolerans mot brott, misshandel och hot, säger Marita Bertilsson ansvarig Trygg i Norrtälje kommun.”

Norrtälje kommun är bra på att samla alla parter till en dialog som utmynnar i en gemensam agenda för det förebyggande arbetet. Två av kommunens gemensamma mål är att öka den upplevda tryggheten bland medborgarna och att minska användandet av alkohol, tobak, narkotika och doping.

– Vi har långsiktiga strategier att arbeta med tidiga insatser för barn och unga som riskerar att hamna på glid med framgångsrika metoder som Sociala insatsgrupper, Linköpingsmodellen och Mini-Maria mottagning, säger närpolischefen Lars Vallberg och socialchefen Sören Fredriksson.

Marita Bertilsson

Ansvarig Trygg i Norrtälje kommun

FRÅN KATASTROF TILL NOLLTOLERANS

Fram till 2009 var det tradition bland ungdomar att samlas i Societetsparken och dricka sig berusade. Mer än 70 anmälningar om fylleri, misshandel, hot och våld kom till polisen varje skolavslutning fram till 2009.

– Vi kallade till krismöte. Det blev starten för att få ungdomar att välja bort alkohol och få flera vuxna att engagera sig, säger Marita

För ungdomarna ordnas nu drogfri avslutningsfest med kända dj:s och artister. Sponsrade bussar kör hem ungdomarna efteråt. En tipspromenad engagerar vuxna och föräldrar att röra sig ute.

Sedan 2011 är ungdomsfylleriet helt borta på skolavslutningarna. Anmällda brott är nere på noll.

Foto: Christina Fagergren

Sociala risker i Hallands län

Text: *Catrin Kåldman*

Länsstyrelsen i Hallands län

Länsstyrelsen i Hallands län har tillsammans med kommunerna i länet inkluderat sociala risker i våra respektive risk- och sårbarhetsanalyser. Arbetet har genomförts under 2013 i projektform. Det har varit en stor utmaning att genomlysa så många olika komplexa områden som till stor del också är sammanflätade med varandra. Ett resultat är att vi har kommit närmare en gemensam bild över vilka sociala risker som finns i länet.

HUR VI BÖRJADE

Länsstyrelsen i Hallands län ser den regionala risk- och sårbarhetsanalysen som ett viktigt beslutsunderlag för vårt krisberedskapsarbete och därför är det också viktigt att den uppdateras kontinuerligt med ny kunskap. En positiv utveckling inom området är bland annat ett bredare synsätt på risker i samhället. Det innebär att det har uppmärksammats att risker med ursprung i sociala samhällsproblem också kan leda till extraordinära händelser, som ansvariga aktörer måste vara beredda på att hantera.

Med inspiration av Västra Götalandsmodellen och med finansiellt stöd från MSB inledde Länsstyrelsen i Hallands län 2012 ett förstudieprojekt för att höja kunskapen om sociala risker i länet. Projektet omfattade en inventering av pågående projekt och

Catrin Kåldman

Länsstyrelsen i Hallands län

nätverk med anknytning till sociala risker, kunskaps- höjande åtgärder genom en workshop och informationsbroschyr samt förberedelser i länet för att kunna inkludera sociala risker i en regional risk- och sårbarhetsanalys 2013.

HUR VI ARBETADE

I projektet deltog samtliga av länets sex kommuner. Projektgruppen bestod av säkerhetssamordnare eller motsvarande från respektive kommun samt en Brå-samordnare från Kungsbacka kommun. Länsstyrelsens roll i projektet var att stödja kommunerna i deras arbete samt att sammanställa kommunernas resultat i den regionala risk- och sårbarhetsanalysen.

Arbetet utgick från Västra Götalandsmodellens sex steg. Ett antal moment i modellen genomfördes i samarbete, dels för att utnyttja resurser och kunskap på bästa sätt och dels för att öka jämförbarheten i den regionala analysen. Innan arbetet påbörjades tog projektledaren på länsstyrelsen fram en vägledning som syftade till att förtydliga modellens olika steg.

I varje kommun fanns en arbetsgrupp med representanter från olika berörda förvaltningar. Även närpolis deltog i ett par av kommunerna. Arbetsgrupperna analyserade de olika riskfaktorerna och riskerna utifrån gemensamma indikatorer. Resultatet visade att det finns stora skillnader hur kommunerna ser på olika risker och sin förmåga, men generellt har risker med koppling till brist på finansiella, personella och materiella resurser hos myndigheter eller samhället, psykisk och fysisk ohälsa samt utanförskap lyfts fram.

Projektgruppen utformade tre gemensamma scenarier (psykisk ohälsa bland unga, politiska konflikter med våldsinslag och skolskjutning) som syftade till ge exempel på extrema yttringar av den problematik som kommit fram. Arbetsgrupperna analyserade dessa scenarier och resultaten inlämnades till länsstyrelsen. Berörda myndigheter och regionala aktörer inkluderades i en referensgrupp för att genomföra scenarioanalyser ur ett regionalt perspektiv. Tyvärr hann vi analysera bara ett scenario på regional nivå.

VAD VI HAR LÄRT OSS

Projektet har bidragit till att öka samverkan mellan olika professioner som arbetar med frågor som ur olika perspektiv berör sociala risker på både lokal och regional nivå. Kunskapen om hur sociala risker kan inkluderas i en risk- och sårbarhetsanalys har höjts i länet. Projektgruppen var från början medveten om att detta är en process som måste få mogna och att analysen kan förbättras efter hand. Det viktiga har varit att komma igång med arbetet och Västra Götalandsmodellen hjälpte oss till stor del med detta.

Detta är ett långsiktigt arbete som förutsätter samverkan inom och mellan organisationerna. På lokal nivå behövs ytterligare stöd genom politisk förankring. På regional nivå behöver vi inkludera fler myndigheter och aktörer. När risk- och sårbarhetsanalysen uppdateras nästa gång kommer vi att försöka förbättra underlaget till analysen, öka förståelsen för innebörden av underlaget och öka deltagandet. Det behövs ytterligare arbete för att länsstyrelsen, kommunerna och övriga berörda aktörer ska ha en gemensam bild över de sociala risker som finns i länet. Det är också en fortsatt utmaning att inte enbart identifiera, analysera och dokumentera risker, utan också ta fram och prioritera gemensamma och tvärssektoriella åtgärdsförslag på regional nivå.

Södertälje satsar på tvärsektoriell geografisk analys

Text: *Michael McCarthy, Sofie Somers och Åke Martinsson*
Södertälje kommun

Södertälje kommun arbetar aktivt tillsammans med polis, socialtjänst och räddningstjänst med att samla information i en gemensam databas. Arbetet görs utifrån tre syften; operativt, strategiskt och förebyggande med fokus på trygghet, otrygghet och social oro. Vi kan idag på en och samma kartbild se var brott, bränder och socialtjänstanmälningar sker på såväl vecko- som årsbasis. Detta möjliggör en effektivare styrning av såväl det reaktiva som det proaktiva arbetet för samverkande aktörer.

GOD SAMVERKAN – KOMPLEX INFORMATION

I Södertälje kommun genomförs ett betydelsefullt och omfattande trygghetsarbete på flera nivåer inom olika organisationer och verksamheter. Kommunens uppfattning är att samverkan mellan kommunen, polis, räddningstjänst med flera aktörer är både bra och effektiv.

Ett utvecklingsområde har dock uppmärksamats under många år. Det är att samtliga aktörer har egna bilder av verkligheten och nuläge, och att en övergripande och omfattande helhetsbild saknas. Historiskt sett har jämförbar data inte funnits tillgänglig att användas av respektive aktör i det dagliga arbetet, utan man har skapat den vid aktuella samverkansmöten. Denna "data" har varit en

Åke Martinsson
Södertälje kommun

blandning av upplysningar, statistik och antaganden. Sättet att samla in och värdera information ledde till svårigheter vid ett mer strategiskt, långsiktigt angreppssätt vid samverkan. framför allt uppstod det problem med jämförbarheten, vilket blev en av de viktiga utgångspunkterna för vårt arbete att utveckla ett IT-baserat verktyg.

MOT EN GEMENSAM LÄGESBILD

I den förstudie som genomfördes 2012 uppmärksammades behovet av att på ett enkelt och tydligt sätt visualisera händelser/indikatorer i en gemensam kartbild. Komplex information blir på så sätt lättillgänglig och hjälper oss att styra resurser och följa upp insatser i våra olika bostadsområden

Foto: Christina Fagergren

Mot denna bakgrund inledde Södertälje samma år arbetet med att utveckla en geodatabas som ska kunna utgöra en plattform för en gemensam lägesbild och därmed stärka förutsättningarna för det förebyggande arbetet. Plattformen ska på sikt även kunna utgöra ett varningssystem för uppkomsten av eventuella oroligheter och därmed underlätta beslut om insatser och resursfördelning, till exempel vid papperskorsbränder.

Via ett dataföretag i Gävle har en databas byggts upp där valda indikatorer inrapporteras regelbundet från olika aktörer. I dagsläget (2013) rapporterar polisen,

socialtjänsten, Securitas och räddningstjänsten in utvalda indikatorer. Projektledningens val av indikatorer är baserat på innehållet i Brottsförebyggande rådets (BRÅ:s) rapport "Indikatorer på trygghet inom storstadsarbetet". I denna rapport redovisas dåvarande Integrationsverkets förslag tillsammans med analyser och BRÅ:s förslag till kompletterande indikatorer. Vi har dessutom haft en dialog med Per-Olov Hallin inför valet av indikatorer samt diskuterat strukturella bakgrundsvariabler med honom.

SYSTEMATIK OCH LÅNGSIKTIGHET

Vi vill skapa möjligheten att systematiskt och långsiktigt följa upp ett antal variabler (indikatorer) med koppling till upplevelsen av trygghet och risk för social oro. Exempel på indikatorer är polisanmäld brottslighet (strategiska brott), socialtjänstanmälningar (kriminalitet, missbruk ungdomar samt våld i hemmet), bränder, samt incidentrapporter från väktarbolaget. Genom att systematisk samla in dessa skapas verktyg för analyser som är kopplade till verkliga händelser i områden, men också möjlighet att jämföra med en teoretisk modell för social oro. Samtliga aktörer har tillgång till databasen och kan följa händelseutvecklingen via den. Databasen ska användas operativt ute i verksamheterna, där ett exempel är måndagsmöten hos polisen. Där samlas varje vecka representanter från kommunen, polisen och räddningstjänsten och utifrån den samlade informationen från databasen kommer man, vid behov, överens om vilka åtgärder man ska vidta och var de ska vidtas.

FÖRVÄNTADE RESULTAT

- Att vi löpande kan följa utvecklingen i olika områden i Södertälje
- Att alla trygghetsaktörer erhåller en gemensam lägesbild.
- Att vi effektivare kan styra våra pro- och reaktiva resurser.
- Att vi tidigare kan upptäcka ökad risk för social oro
- Att kunna följa upp effekten av våra insatser genom att jämföra information från databasen före och efter en genomförd insats i ett bostadsområde
- Att databasen kan användas som ett prognosverktyg genom att följa data under längre tids-serier och se vilka perioder under åren det har varit "toppar".

FAKTARUTA SÖDERTÄLJE			
Befolkning		89 473	
Andel av befolkningen med utländsk bakgrund*		46,7 %	
Medelålder		38,9 år	
Medianålder		38,9 år	
Befolkningstäthet		170,4 inv./kvkm	
Bostäder		38 821	
Varav i flerbostadshus		26 108	
Varav i småhus		12 108	
Arbetsmarknad			
Förvärvsfrekvens 20–64 år (2011)		71,8 %	
Inpendling		19 630	
Utpendling		12 409	
Nettopendling		7 221	
* Definieras som personer som antingen är födda utomlands eller inrikesfödda personer vars båda föräldrar är födda utomlands.			
Statistik per den 31 december 2012. Källa: SCB			

Foto: Marianne R Berlin

Gemensam metodhandbok skapar helhetsbild

Text och intervju: *Björn Solfors*

Den fungerar, är enkel att ta till sig och kan användas av alla. "Metodhandboken för samverkan mot social oro" kan hjälpa olika samhällsaktörer i många olika skeden.

– Vi kan alla lära av varandra. Man behöver inte uppfinna hjulet varje gång, säger polisinspektör Katarina Aspegren, som deltagit i referensgruppen.

Projektet "Metodhandbok för samverkan mot social oro" baseras på praktiska erfarenheter från flera olika sektorer och yrkesgrupper i Sverige. Med regelbundna möten och studiebesök i Malmö, Göteborg och Stockholm har man fått en helhetsbild av situationen: hur arbetar man med och mot social oro på olika plan? Metodhandboken finns ute för alla och går att söka upp bland annat via hemsidan Polisen.se.

– Tanken är att den ska vara väldigt bred. Polisen, kommuner, Länsstyrelsen och räddningstjänster kan använda den i sitt dagliga arbete. Men även skolor, mödravård, bostadsbolag, olika föreningar och andra aktörer i civilsamhället som på ett eller annat sätt är engagerade i en förbättring av de här samhällsfrågorna kan ha stor nytta av den, säger Katarina Aspegren, polisinspektör i polisområde Malmö.

TIPS OCH LÄRDOMAR TAS TILLVARA

Tre gånger om året har en referensgrupp träffats för att sammanställa tips och lärdomar. Katarina Aspegren har själv bidragit med sina erfarenheter.

– Min uppgift har varit att visa hur vi jobbar i Malmö, och delvis också övriga i Skåne, med social oro. Inte minst hur vi förebygger och minskar risken för att oroligheter ska eskalera till Husby-kravaller eller Rosengårds-kravaller. Boken är viktig för att vi på så vis kan lära av varandra med tips och råd och rutiner, säger hon.

Boken är uppbyggd i fyra olika stadier med konkreta tips kring hur det ser ut just nu: Ett grönt läge, där vardagen och proaktiva åtgärder finns i fokus. Ett gult läge där man ser tendenser på ökade oroligheter: fler bränder än vanligt eller exempelvis växande folksamlingar. I det röda läget är situationen allvarlig – och hur kan man agera då?

– Dessutom finns ett orange läge som handlar om efterarbetet. Hur hämtar vi upp detta och vad kan vi lära oss?

CHECKLISTA – ETT BRA STÖD FÖR MINDRE KOMMUNER

Dessutom finns en "snabbvariant" av boken med en checklista man enkelt kan använda sig av. Polisen i Malmö, Göteborg och Stockholm har redan i dag en vana att hantera problematiken. Lärdomar som även mindre städer och kommuner kan ha nytta av.

– Man kan ta till sig det som finns i Metodhandboken och göra det till sitt eget genom att korrigera tipsen utefter vilka förutsättningar man själv har.

Katarina Aspegren menar att hon redan ser positiva effekter av polisens långsiktiga arbete. För inte så länge sedan var det på väg att födas nya oroligheter i stadsdelen Rosengård, men det gula läget trillade aldrig över i ett rött.

– Det absolut viktigaste vi gjort handlar om samverkan mellan polis, kommun, räddningstjänst och andra intressenter som till exempel bostadsbolag och föreningar. Vi är en kärna som träffas kontinuerligt varje fredag för att diskutera vad som händer och vad som måste göras. Det handlar om att alla ska ha en gemensam bild även i det gröna läget och bygga upp ett förtroende för varandra, säger hon.

Hon har själv sett hur Metodhandboken varit hjälpsam, hur den faktiskt fungerar i praktiken.

– I samband med oroligheterna i Rosengård användes Metodhandboken i olika delar av planeringen. Kommenderingschefen, som bestämmer över insatser, skrev i beslutet att man skulle använda sig av det som står i den som arbetsmetod. Det är väldigt roligt att se att man faktiskt tar den till sig. Det är inte bara en pappersprodukt.

Foto: Malcolm Jacobsson, Stockholms Stad

VIKTIGT MED LOKALT RELATIONSBYGGANDE

Ulf Lundgren, polisinspektör på Uppsalapolisen, område Uppsala-Knivsta, arbetar med samverkansfrågor och har också deltagit i arbetet med Metodhandboken. Under åren 2004 till 2007 arbetade han själv som områdespolis i Gottsunda, ett område som drabbats av mycket oroligheter.

– Det handlar bland annat om en gruppering av människor som känner sig utanför och som gör saker för att skapa social oro. Det kan också bero på kriminalitet, att man försöker skapa någon form av egen makt i området och därmed försöker trycka ut alla myndigheter, säger Ulf Lundgren.

Han har själv väldigt goda erfarenheter av det relationsbyggande arbetet.

– Under tre års tid skapades en bra relation mellan ungdomarna och polisen och skolan. De visste vem jag var. Poliser som arbetar i ett område måste ha kunskap om det som sker lokalt, ett gott förtroende och kunna bygga bra relationer med de som bor där. Men man får inte blunda för det som händer, det gäller att visa var gränserna går och markera mot ett felaktigt beteende. Det är en balansgång, säger han.

Ulf Lundgren menar att polisen har mer att göra när det gäller just relationsskapande arbete lokalt. Han drar en parallell till 80-talets kvarterspoliser.

– Då fick man en bra kontakt med alla i ett geografiskt område. Sedan dess har vi glidit ifrån den kontakten. Nu har vi som mål att närma oss medborgarna mer igen och få en bättre kontakt. Vi måste prata mer om betydelsen av personliga relationer, det är en stor trygghet för de boende i ett område att veta vilka man kan vända sig till.

Att polisen inte bara syns med blåljus när något har hänt, utan tvärtom också syns när det inte hänt något, är en framgångsfaktor. Samtidigt menar han att det här arbetet inte får hänga på en enda polis. Tvärtom ser han en mer hållbar struktur, med flera inblandade poliser, som lösning.

– Då blir det inte lika tydligt när en polis slutar i ett område eller byter till en annan tjänst. Man kan aldrig hindra någon att vilja söka sig vidare. Men man kan göra det mer attraktivt för de accepterade poliserna att stanna en längre tid. Det kan handla om allt från arbetstider, lön och utbildning, till att hitta någon form av rotation mellan olika arbetsuppgifter.

ETT FÖREBYGGANDE ARBETE UNDERLÄTTAS

Med Metodhandboken, menar han, har man lyft in goda exempel som redan finns runtom i Sverige. Det finns fortfarande kommuner och områden i Sverige som inte har den här problematiken, men det kan snabbt förändras. Därför råder han alla att redan nu börja arbeta med frågorna.

– Om vi inte arbetar med förebyggande åtgärder i god tid, eller gör fel åtgärder initialt, kan vi få problem.

Med en erfarenhetsberättelse från storstäderna som grund kan man ta del av andras lärdomar på ett tidigt stadium. Ibland blir saker nämligen fel – satsningar som det från början egentligen var något väldigt gott med. Han hoppas att Metodhandboken även kan användas på polishögskolan och inom exempelvis Socionomprogrammet och andra universitetsutbildningar. Det behövs.

– Boken är inte en hyllvärmare. Det som inte fungerar ska bort och nya saker ska tas in. Den ska vara ett levande dokument.

Foto: Christina Fagergren

Komplexa utmaningar kräver breda svar

En utmaning i arbetet med sociala risker är att så många verksamhetsområden berörs. Men detta är också en styrka. Här får du ta del av hur några kommuner arbetar med sociala risker men från olika håll, på olika sätt och med olika direkta målsättningar. Allt räknas.

Informationsdelning blev ögonöppnare

Text och intervju: *Björn Solfors*

Vad kan vi göra bättre – och vad gör vi redan i dag? Med hjälp av en sammanställning och en dynamisk åtgärdslista fick Sollentuna kommun snabbt en tydlig bild av de gemensamma resurserna.

– Vi står enade och jobbar mot samma mål, säger Richard Buske, säkerhetschef.

Richard Buske, säkerhetschef på Sollentuna kommun, har en samordnande roll i kommunen mellan förvaltningar, kommunala bolag och externa parter såsom näringsliv, polis och Länsstyrelsen. Som spindeln i nätet, med ansvar för samordning och samverkan, drog han förra våren i gång ett samverkansprojekt i kommunen. Målet var att inventera vilka åtgärder som görs redan i dag mot sociala risker – och vilka åtgärder som bör sättas in.

– Vi tog oss tiden att sätta oss ner tillsammans och gemensamt med representanter från de olika förvaltningarna gå igenom vad som faktiskt görs i kommunen. Förvaltningarna jobbar med de här frågorna hela tiden, men det var inte lika tydligt förut vilka som gjorde vad. Man fick allt på ett samlat dokument: vad gör vi just nu och vilka åtgärder kan aktiveras? säger Richard Buske.

EN LÄRANDE ORGANISATION

Mötena resulterade i en sammanställning med en rad konkreta punkter. Till detta skapades en åtgärdslista med saker som bör göras och vad som kan samordnas bättre.

Under arbetet tog kommunen in lärdomar och erfarenheter från andra kommuner och samhällsaktörer för att kunna förbättra det förebyggande arbetet.

– Vi jobbar mycket med informationsdelning samt med erfarenhetsutbyten med andra kommuner och myndigheter. Vi försöker att vara en lärande organisation. Exempelvis bjuder vi in föreläsare som haft en problematik med social oro hos sig och som får komma till oss och berätta om sina erfarenheter. Ena gången är det kanske socialkontoret som är inbjudande part, nästa gång är det kanske Röda Korset som bjuder in, säger han.

Richard Buske talar om behovet att vara frikostig med information, att alla lärdomar och erfarenheter hela tiden delas flitigt mellan alla berörda parter. Han beskriver det påbörjade arbetet som framgångsrikt och som en riktig ögonöppnare, där samverkan inom kommunen blivit mycket

bättre. Samtidigt delar han med sig av ett tips till andra kommuner som planerar att genomföra en liknande aktivitet.

– Se till att tidigt få stöd från förvaltningschefen och kommundirektören. Det ger en tydlig signal ut i verksamheten om att det här är av vikt. Om förvaltningschefen tar det på allvar, så tar även avdelningschefer och enhetschefer det på allvar. Att vara tidigt ute och prata med dem är en av grundfaktorerna som hjälpt mig väldigt mycket, säger han.

SAMORDNING ÖKAR FÖRBÄTTRINGSPOTENTIALEN

Historiskt sett har social oro och sociala risker alltid funnits, menar Richard Buske. Men det har blivit mer tydligt i dag att man måste jobba väldigt aktivt med frågan – och att förändringarna i samhället kan gå snabbt.

– Vi jobbar för att förbättra våra kommunikationsvägar ytterligare, så att det går snabbare mellan alla samverkansparter. Där finns en förbättringspotential.

För det är just det breda samarbetet, mellan kommun, myndigheter, räddningstjänst, frivilligorganisationer och näringsliv som är avgörande för framgången. Nätverket har fortlöpande avstämningar med telefonmöten varje torsdag och sammanställer även gemensamt aktuell information.

– Vi har alla olika infallsvinklar och kan ge olika input till det här arbetet. Det behövs en samlad syn och att vi också kommunicerar utåt med en gemensam bild. Det är viktigt att vi visar att vi står enade och jobbar mot samma mål.

Richard Buske

Säkerhetschef på Sollentuna kommun

Dessutom finns en nytta i att samordna resurserna, menar han, så att man inte gör samma saker var för sig. Genom att prata ihop sig och göra gemensamma aktiviteter kan man göra dem ännu bättre. Och förändringsmöjligheterna finns överallt.

– Alla kan vara med och bidra, alla har en viktig roll i det här. Det kan exempelvis handla om enkla medel kring hur ett bostadsområde upplevs. Är belysningen dålig? Känns det nedgåendet och ofräscht? Sådant kan skapa en nedåtgående spiral och bidra till en social oro. Därför har vi en tydlig policy att snabbt åtgärda exempelvis klotter och glaskross, annars är risken att skadegörelsen eskalerar.

RISK- OCH SÅRBARHETSANALYS PÅ NÄMNDNIVÅ

Förvaltningarna i kommunen arbetar i dag fort- löpande med att möta riskpersonerna och riskgrup- perna på olika sätt. En viktig del i det förebyggande arbetet handlar också om att göra relevanta risk- och sårbarhetsanalyser. För två år sedan fattade Sollentuna kommun beslutet att arbeta mer med nämnd- specifika risk- och sårbarhetsanalyser, där även sociala risker ingår.

– Tidigare hade man en mer övergripande analys- form, där man samlar en grupp med individer från respektive förvaltning och arbetar med olika sce- narioer. Nu vill vi att respektive förvaltning gör det jobbet och så aggregerar vi det till en samlad rapport efteråt. På så vis har vi fått mera effekt ute i respek- tive nämnd. De gör i dag handlingsplaner som ligger närmare deras verksamhet och analysen blir mer påtaglig. Det har hjälpt oss väldigt mycket.

Sollentuna har också nyligen genomfört en trygg- hetsmätning i kommunen och glädjande nog visar den en markant förbättring på samtliga områden jämfört med den förra mätningen. För att få fram svaren på vad det beror på görs nu ytterligare djup- dykningar i tre utvalda områden: både områden som fått höga betyg och de som fått lite sämre.

– Vi vill veta varför det kan skilja så mycket mellan ett område och ett annat. Vad kan vi ta lärdom av? En fördjupad analys av detta kommer att vara klar i månadsskiftet februari/mars, säger han.

VUXENNÄRVARO OCH DELAKTIGHET

Sedan tidigare finns önskemål från kommuninvånar- na om en ökad synlighet av poliser, ett förbättrings- arbete som ständig pågår. Även räddningstjänsten och flera frivilligorganisationer har hjälpt till att stärka den positiva vuxennärvaron ute på gatorna. Kommunen arbetar också aktivt med att involvera det anlitade bevakningsbolaget i det trygghets- skapande och förebyggande arbetet. Våktarna besöker exempelvis regelbundet fritidsgårdar och skolor för att prata med ungdomarna och ge en positiv bild av vad en uniform står för.

– Vårt bevakningsbolag åker inte bara runt och läser av streckkoder. De ska finnas ute i samhället som en resurs.

Tack vare samverkan med näringslivet sponsras olika events, bland annat en satsning där ungdomar får komma och spela fotboll en vis tid varje vecka. Kommunen har också satsat på så kallade spontan- idrottsplatser och, när så behövs, fritidsgårdar med utökade öppettider, för att bidra till en mer meningsfull fritid efter skolan. En annan viktig fråga handlar om att skapa fler sommarjobb och där har säkerhetsenheten vid Sollentuna kommun själva dragit ett strå till stacken.

– Bara på vår lilla enhet hade vi fyra stycken killar, 15–19 år, som åkte runt till skolor och förskolor förra sommaren och gjorde en säkerhetsinventering. De hade med sig en checklista och kollade upp olika saker. Jobbet de gjorde blev väldigt uppskattat här och de uppskattade själva sin tid här. En win win- situation. Det är viktigt att känna att man är delaktig i samhället, säger Richard Buske.

Foto: Björn Erdal, Stockholms Stad

Att arbeta med social oro

Text: *Marcus Qvennerstedt*

Botkyrka kommun

Botkyrka kommun definierar social oro som anlagda bränder, skadegörelse, stenkastning, hot och våld mot tjänsteman samt upplopp. En socioekonomiskt utsatt situation i utanförskap, i kombination med en destruktiv gruppgemenskap och ett upplevt provokativt bemötande från samhället ger konsekvenser i form av sociala oroligheter och upplopp. De inblandade i upploppen är ofta ungdomar och unga vuxna som vuxit upp i detta utanförskap.

ETT PRAKTISKT EXEMPEL

Bostadsområdena i norra delen av Botkyrka kommun: Norsborg, Hallunda, Fittja och Alby är ur ett socioekonomiskt perspektiv hårt belastade. Arbetslösheten är hög. Framför allt bland ungdomar och unga vuxna upplevs ett utanförskap som de själva tror inte går att påverka. De känner sig utdömda på förhand på grund av sina etniska eller religiösa tillhörigheter.

Liknande områden med samma socioekonomiska och integrationshämmande problematik återfinns i många andra städer och stadsdelar runt om i Sverige. Genom åren har man börjat kunna se ett mönster av händelser, vanligtvis benämnda som upplopp eller andra oroligheter, i dessa städer och stadsdelar som slutat i bränder och utbredd vanda-

lism. Tillvägagångssättet har vanligtvis varit att anlägga en brand, helst i något fordon, i syfte att locka till sig polis och räddningstjänst. När dessa sedan anländer till platsen möts de av konfrontation, ofta i form av stenkastning. Mönstret har också varit att en händelse som börjar i en del av landet sedan sprider sig till andra städer och tätorter.

Med undantag för ett tillfälle har detta spridningsmönster alltid "hoppat över" Botkyrka. Visst har det brunnit bilar även i Botkyrka, men polis och räddningstjänst har aldrig bemötts av den annars så vanliga konfrontationen. Frågan man ställer sig är följaktligen; varför? Varför ser man inte samma konfrontation i Botkyrka som på de andra ställena? Vår egen förklaring som nu också utgör hypotesen i ett forskningsinitiativ från Södertörns Högskola är att kommunen har byggt upp en organisation bestående av kommunens, polisens och räddningstjänstens resurser som samarbetar på alla plan och fronter, där kommunikation har blivit ledordet och man tillsammans koncentrerar sina resurser för att uppnå bästa resultat.

Hur ser det då ut när det händer? En septembernatt 2009 brann femton fordon vid ett och samma tillfälle i kommunen. Gärningsmännen flydde när brandbilen kom till platsen. Dagen efter stod den centrala

polisen redo att skicka in ett stort antal kravall-utrustad polis i området. Detta avstyrdes dock av kommunens säkerhetsorganisation. Under den påföljande kvällen sattes istället endast närpolisens personal i uniform in tillsammans med en handfull civilklädda poliser. Dessa rörde sig i området vilket resulterade i att fem personer kunde gripas i samband med en ny bilbrand. Det var första gången i Stockholmspolisens historia som man grep någon som kunde sättas i samband med den här typen av bildränder. Efter gripandet avtog oroligheterna i Botkyrka medan de fortsatte på andra håll i Sverige. I och med detta fick kommunen, tillsammans med polis och räddningstjänst, en kvittens på att både organisation och strategi fungerade.

De andra städernas organisationer ser visserligen snarlika ut men den gemensamt överenskomna strategin i Botkyrka är att aldrig skicka in uniformerad polis i sådana mängder att det kan uppfattas som provokativt. Att räddningstjänsten vid de olika bränderna fattade beslutet att de skulle åka in själva, utan poliseskort och utan blåljus eller siren, bidrog också till att all spänning och uppmärksamhet vid själva ingripandet försvann.

Som grund till strategin ligger ett flerårigt samarbete där kommun, polis och räddningstjänst aktivt arbetar för att öka kontakten med kommuninvånarna, framför allt med ungdomar och unga vuxna. Botkyrka kommun har tillsammans med grannkommunerna och polisen i Södertörn utarbetat ett koncept som kallas "Ge och ta varje dag" som går ut på att poliser och ungdomar får umgås en hel dag och diskutera värdegrunder och förhållningssätt. Mötet skapar en förståelse och acceptans för varandras situation och roller vilket underlättar fortsatta möten.

Foto: Christina Fagergren

TÄNKBARA FRAMGÅNGSFAKTORER

2010 sammanställde Botkyrka kommun rapporten Att hantera social oro och upplopp – del av en hållbar samhällsutveckling (Sofia Kjellén 2010) som beskriver vad som har hänt på sex platser i Sverige, där social oro och upplopp har förekommit. Rapporten utvecklar hur vi kan förstå sammanhanget kring social oro och upplopp. Kommunen har också kartlagt både det förebyggande arbetet och den operativa och strategiska samverkan inom och mellan samhällsaktörer. Kartläggningen resulterade i ett förslag på hur samhällsaktörer kan tänka, arbeta och samverka operativt under händelser av social oro och upplopp.

- Mer resurser till förebyggande arbete innebär att de tidiga insatserna med fokus på det individuella barnet och ungdomen kan förbättras. Skolgången ska kunna anpassas efter elever som har särskilda behov och alla elever ska gå ut med godkända betyg. Samverkan kring individer i risk för kriminalitet ska kunna prioriteras.
- Ungdomarna/de unga vuxna är medborgare med rättigheter som är i behov av alternativ istället för inlåsning i destruktiva och/eller kriminella beteenden.
- Det tydliga ledarskapet behövs både i rollen som förälder och som chef, det kan vara polisen som förklarar sitt arbetssätt, chefen som värdesätter samverkan och föräldern som tydligt tar ansvar för vad som händer ungdomar och område. Drivna aktörer på olika nivåer behöver stanna länge och ha resurser, mandat/stöd från sin chef och arbeta aktivt med nätverken på en plats eller i ett område.

Nyckeln till hur vi arbetar med sociala risker i Botkyrka är det preventiva arbetet där alla goda krafter involveras.

- Lokalt, kontinuerligt och långsiktigt relationsarbete i området betyder allt för att kunna skapa goda relationer mellan samhällsaktörer och medborgare och för att kunna mobilisera lokalsamhället i händelse av social oro.
- Samverkan är en gemensam resursinvestering och ett verktyg för att klara både det operativa och långsiktiga samhällsuppdraget.
- Den ideala samtalssituationen är en samverkansform som inkluderar olika samhällsaktörer på ett genuint sätt och samtidigt skapar kunskap om orsaker och förslag på åtgärder, tillsammans med aktörerna, utifrån ett interkulturellt perspektiv.

Samverkan och kunskap om olika arbetssätt behövs för att träffa målet

Samverkan kan innebära att samhällsaktörer långsiktigt kan planera både det förebyggande och det operativa arbetet tillsammans för att bättre klara samhällsuppdraget och kanske till och med spara pengar. Det finns också exempel på en övergripande

och långsiktig samverkan som syftar till att skapa "program", i ett område eller på en plats, för att i en och samma process inkludera aktörer och därigenom på längre sikt förändra området eller platsen. En slutsats från Botkyrkas arbete är att utvecklingen är positiv trots att personliga, resursmässiga och lagmässiga hinder för samverkan fortfarande finns.

Däremot finns det ett behov av en ökad medvetenhet hos kommunerna om vad det innebär att ställa om till en händelsestyrd organisation. Polisens och räddningstjänstens sociala och långsiktigt förebyggande arbete behöver dessutom utökas och värderas högre. Olika aktörer utför ofta ett liknande arbete på olika platser, och de har mycket kunskap om hur de själva behöver arbeta. På samma gång saknas det både övergripande kunskapsbildning och samordnande instans på till exempel regional eller nationell nivå, som kan hjälpa aktörerna i deras samarbete. Det finns också exempel på hur dialog och relationer kan skapas med de ungdomar och unga vuxna som är i behov av riktade insatser. För att kunna skapa ett program som "träffar målet" krävs det dessutom att aktörer tillsammans kan bygga upp den kunskap om platsen som krävs för att kunna hantera social oro och upplopp.

DET PREVENTIVA ARBETET ÄR NYCKELN

Nyckeln till hur vi arbetar med sociala risker i Botkyrka är det preventiva arbetet där alla goda krafter involveras. Ungdomar, frivilliga från civilsamhället, myndigheter och andra aktörer engageras i områdesarbetet och bidrar till att skapa trygghet. Dessa goda krafter kan snabbt mobiliseras och stävja social oro. Möten mellan alla dessa människor gör att samverkan både före, under och efter en händelse med social oro blir mycket enklare.

FAKTARUTA BOTKYRKA

Befolkning

I Botkyrka bor det idag 87 300 invånare. År 2015 kommer kommunens befolkning att ha passerat 90 000 invånare.

Botkyrka har en ung befolkning. Både i jämförelse med andra kommuner i länet och med landet i stort:

- Medelåldern i Botkyrka är 37 år, i länet 39 år och i landet 41 år.
- Andelen unga under 18 år i Botkyrka är 24 procent, i länet 22 och i landet 20 procent.
- Andelen 65 år och äldre i Botkyrka är 13 procent, i länet 15 och i landet 19 procent.

Många Botkyrkabor har sina rötter i andra länder. Drygt 53 procent är antingen själva födda i ett annat land eller har båda sina föräldrar födda utomlands. Det talas cirka 100 olika språk inom kommunen.

Bostäder

Det finns omkring 33 000 bostäder i Botkyrka, varav cirka 21 000 i flerbostadshus (64 procent) och cirka 12 000 (36 procent) i småhus.

Av lägenheter i flerbostadshus ägs cirka 55 procent av det kommunala bostadsföretaget AB Botkyrkabyggen. Andelen bostadsrätter är 35 procent, främst i HSB och Riksbyggen.

Nya bostäder planeras och byggs, det flesta i Tullinge och Tumba.

Geografi

Botkyrka kommun har en totalareal på 197 km² och ligger mellan Stockholm och Södertälje.

Kommunen består av fem kommundelar – Alby, Fittja, Hallunda-Norsborg, Tullinge och Tumba-Grödinge.

Arbetet med trygghet och säkerhet i Stockholms stad

Text: *Sara Lind, Stockholms stad*

Stockholms stad har ett samlat och målinriktat arbete för att skapa trygghet och säkerhet för alla boende, företagare och besökare. Vi har ett stadsövergripande styrdokument, Trygghets- och säkerhetsprogram för Stockholms stad 2013–2016, med den övergripande målsättningen att uppnå faktisk och upplevd trygghet och säkerhet för de som bor verkar och vistas i staden. Detta genom att förebygga risker och minimera sannolikheten för att oönskade händelser inträffar. När allvarliga händelser ändå sker ska vi ha förmåga att kunna hantera konsekvenserna och därmed minimera skadliga effekter på människa, miljö och egendom.

Vi ser att det är viktigt att ta ett helhetsgrepp runt hela området trygghet och säkerhet så att vi kan säkerställa att vi både arbetar förebyggande, ha en god förmåga att hantera det som ändå händer och ha ett systematiskt lärande. Det betyder att området innefattar både brotts-, brand- och olycksförebyggande, krisberedskap, krishantering, informationssäkerhet och säkerhetsskydd.

TRYGGHET OCH SÄKERHET – ETT HELHETSGREPP

Viktiga analysverktyg är såväl stadens egna risk- och sårbarhetsanalyser, trygghetsmätningar och incidentrapporteringssystem som polisens brottsstatistik och räddningstjänstens insatsstatistik, samt medborgardialoger och trygghetsvandringar lokalt i stadsdelarna .

Sara Lind

Stadsledningskontoret Säkerhetsenheten

SOCIALA RISKER OCH SOCIAL ORO

Stockholms stad arbetar för social hållbarhet. Stadens trygghets- och säkerhetsarbete är en del av den större visionen om att skapa en hållbar utveckling. Social hållbarhet handlar om att bygga ett långsiktigt stabilt och dynamiskt samhälle där grundläggande mänskliga behov uppfylls.

Det socialt hållbara samhället kan dock utsättas för stress genom en rad risker – sociala risker. Exempel på sådana riskfaktorer är bland annat social, ekonomisk och politisk marginalisering, otrygga uppväxtförhållanden, brist på finansiella, materiella eller personella resurser. Sociala risker inkluderar exempelvis missbruk, ohälsa och otrygghet, brottslighet, sociala och politiska konflikter och ej fungerande samhällsfunktioner.

Sociala riskfaktorer är bakomliggande faktorer som kan ligga till grund för utslag av social oro. Med social oro avser vi en kombination av anlagda bilbränder och bränder i offentliga byggnader, stenkastning, skadegörelse, våldsamma upplopp, hot och våld. Handlingarna utförs oftast av ungdomsgrupperingar och riktas mot företrädare för samhället.

ETT HELHETSGREPP RUNT SOCIALA RISKER

Vi främjar och förebygger

I det långsiktiga perspektivet handlar vårt arbete om att främja delaktighet i samhället, trygga uppväxtförhållanden och en god hälsa. Stora delar av den kommunala verksamheten handlar om att främja social hållbarhet. Det handlar om att ha en hög kvalitet i den kommunala verksamheten. I skolor, i omsorg, i kulturutbud, i fritidsverksamhet etc. Det kommunala grunduppdraget är inriktat på att skapa ett socialt hållbart samhälle.

För att förstärka arbetet tillkommer allmänpreventiva insatser, det vill säga insatser som riktar sig till alla inom en målgrupp. Av vikt att lyfta fram är bland annat de många lokala samverkansformer som finns kring barn och unga, uppsökande fältverksamhet, föräldrastödsutbildningar och ANDT-arbete.

För vissa områden krävs utöver detta också riktade förebyggande insatser, lokalt i en stadsdel eller som stadsövergripande verksamhet. Exempel på sådana riktade insatser är sociala insatsgrupper, medlingsverksamhet vid brott, verksamhet mot hedersrelaterat våld, relationsvårdscentrum. Och mer lokalt kan nämnas Trygg i Tensta, lotsverksamhet i Skarpnäck, medborgarvårdar i Rinkeby-Kista samt ett pilot-

projekt om "avhopparverksamhet" riktad till unga vuxna som vill bryta en kriminell livsstil.

Särskilda åtgärder vidtas när en stadsdel eller ett område står inför omfattande problem med grov kriminalitet, organiserad brottslighet, extremistiska rörelser eller risk för upploppsliknande situationer och där samordning av resurser mellan förvaltningar är nödvändig.

För att förebygga risker krävs en systematik i identifikationen av dem. Därför provar vi i år att genom den så kallade Västra Götalandsmodellen göra en riskidentifikation som sedan hanteras som en delmängd i stadens årliga ordinarie risk- och sårbarhetsanalysarbete. Och i det mer direkt förebyggande perspektivet har flera stadsdelar implementerat ett systematiskt användande av de checklistor som tagits fram i samarbete med Västerortspolisens.

Vi hanterar

Utslag av social oro hanteras inom ramen för stadens krishanteringssystem. Det är en förutbestämd och övad organisation som sträcker sig över alla stadsdelar, förvaltningar och bolag. Organisationen är igång dygnet runt, året runt och aktiveras på ett situationsanpassat sätt vid alla allvarliga händelser.

Vi lär

Som ett led i att skapa förutsättningar för ett systematiskt lärande så utvärderas löpande alla allvarliga händelser i Stockholms stad. Målgruppsanpassade erfarenhetsåterföringar sker av dessa och en årlig sammanställning av samtliga utvärderingar tas fram för en övergripande åtgärdsprioritering.

Järva-andan – en plattform för de goda krafterna

Text och intervju: *Björn Solfors*

Hur blir de lokala, goda krafterna en del av lösningen? Med Järva-Andan i ryggen arbetar myndigheter, företag och föreningar aktivt och proaktivt för att gemensamt minska den sociala oron i stadsdelarna Husby, Akalla, Kista, Rinkeby, Tensta och Hjulsta.

Jullovet 2007 inleddes med oroligheter i Rinkeby. Bland annat sköt ungdomar in raketer i tunnelbanan, som ganska omgående stängdes ner. Efter ett samtal från en medborgarvård samlade intressenterna från myndighetssidan till ett stormöte: Polisen, SL, stadsdelsförvaltningarna och även bevakningsbolag.

– Men framför allt handlade det om att samla värdar som har god lokalkännedom och vi bjöd in lokala föreningar och moskéer. På stormötet tog sig föreningarna an att själva ”ta över” Rinkeby torg och T-banestationen. SL sa, att om de gjorde det så öppnade man T-banan igen. Och så blev det. De som fick slut på oroligheterna var alltså inte polisen eller någon annan myndighet. Det var medborgarna själva, säger Per Granhällen, strateg säkerhet-brottsförebyggande på Rinkeby-Kista Stadsdelsförvaltning.

Utifrån det samarbetet skapades en plattform som inte funnits på samma sätt tidigare. Plattformen fick namnet Järva-Andan, en bred organisation med cirka 480 juridiska personer som medlemmar. Allt från Microsoft och brandkåren, till eritreanska föreningen och moskén i Rinkeby, finns bland medlemmarna.

– Det kan finnas motsättningar mellan olika föreningar som gör att man inte kan eller vill samarbeta. Men styrkan med denna plattform är att den skapar möjligheter att åtminstone träffas, säger Per Granhällen.

En mer eller mindre formell ledningsgrupp samlar till stormöte ett par gånger om året.

– Järva-Andan möjliggör för medborgarna att på olika sätt komma närmare de beslut som fattas, eftersom alla samhällsaktörer finns med. Inom ramen för Järva-Andan föds också mer riktade, lokala insatser och arbeten, med förgreningar i hela Järva, säger Michael Frejd, samordnare brottsförebyggande arbete vid Spånga-Tensta stadsdelsförvaltning.

Foto: Bengt Solfors

"NÄR MAN BÖRJA PRATA FÖRSVINNEN FÖRDOMARNA"

Abdiaziz Omar "Gedi", från Somaliska föräldrar och modersmålsföreningen, ger ett tydligt exempel på hur effektivt arbetet blir när de lokala, goda krafterna tar initiativet och mobiliserar sig.

– För inte så länge sedan hade vi en incident med fyra killar som skottskadats. Vi märkte att hela området började skaka, både ungdomar och vuxna pratade om det. Samma dag samlade vi till ett snabbt möte för att förhindra att oroligheterna skulle fortsätta och eskalera ytterligare, säger Abdiaziz Omar "Gedi".

Fokus med mötet var att stoppa ryktesspridningen – och tvärtom nå ut med korrekt information om läget.

– Därför bjöd vi in polisen och stadsdelsförvaltningen till oss. Runt 450 personer besökte mötet. De som gör dåliga saker blir väldigt små när de goda krafterna blir så här stora, säger han med ett leende.

Samarbetet med många olika föreningar och andra etniska grupper har samtidigt gett ett väldigt positivt resultat, menar han.

– Det har rivit murarna som förut fanns mellan olika föreningar med olika etnisk bakgrund. I dag kan jag besöka vilken förening som helst och prata om vad som behöver göras. Så fort man slår sig ner vid samma bord och börjar prata försvinner fördomarna, säger Abdiaziz Omar "Gedi".

VIKTIGT ATT RÄTT INFORMATION NÅR UT BRETT

Förutom skolor och föreningslokaler har framför allt moskéer och fredagsbönen blivit en viktig informationskanal för att snabbt kunna nå ut till den breda massan.

– I Rinkeby har vi fyra böneplatser och Rinkeby Folkets Hus är den största böneplatsen. På fredagsbönen är det fullt överallt. När vi bjuder in och välkomnar exempelvis polisen, SL och stadsdelarna till Folkets Hus för ett möte bygger vi upp ett ömsidigt förtroende. Vi ser att polisen kommer till oss och att de respekterar oss. Då blir det också lättare att fortsätta diskutera hemma vid köksborden sedan, säger Ibrahim Bouraleh, Islamiska förbundet i Järva.

Med rätt information i omlopp blir det också lättare för föräldrarna att ta rätt beslut i olika lägen och exempelvis hålla sina ungdomar hemma när det är oroligheter. Och ibland kan det faktiskt också räcka med att tända grillen...

– Under Husby-oroligheterna ordnade vi en grillfest på torget i Rinkeby för att "ta över" torget och visa att det är vi som bor här! Vi har också gått och delat ut blommor. Det är viktigt att visa alla de goda krafterna.

Att bygga förtroendefulla relationer – och att korrekt information når ut i de stora breda nätverken – är avgörande för att kunna bemöta social oro långsiktigt. Varje fredag och varje lördag, 52 veckor om året, skickar Per Granhällen och Michael Frejd därför ut ett sms med en lägesrapport till ett större nätverk – som i sin tur skickar informationen vidare ut i sina nätverk. Metoden har välkomnats i alla led.

Foto: Jenny Frejning

– Varje torsdag har jag ett möte med närpolischeferna i Kista och Rinkeby. Vi går igenom en checklista, totalt 22 punkter, och bedömer riskfaktorer i skalan 1 till 4. Är det något särskilt som hänt i veckan? Har något hänt i Mogadishu som påverkar oss? Något politiskt beslut som fattats? Utifrån denna riskbedömning skickar vi sedan ut informationen med sms och kan gemensamt ha en viss beredskap om något skulle hända, säger Per Granhällen, och framhåller att kontinuiteten i sms:en – att någon verkligen ansvarar för att de skickas – är en avgörande framgångsfaktor.

RÄDSLÅ GER OVÄNTADE REAKTIONER

Burhan Yildiz, ordförande i Kurdiska föreningen, menar att dåliga erfarenheter från tidigare händelser i hemlandet gör att förtroendet för polisen är lågt.

– Jag fångslades av militärjuntan och blev torterad av polisen i Turkiet. Många dog under tortyren. Försök att vara i mina skor och sedan gilla polisen... Och det är jag som säger det! Eftersom de flesta i vårt område kommer från krigshärjade områden har man tappat förtroende för andra, inte minst myndigheter. Man förknippar dem med förtryck, säger Burhan Yildiz och lyfter fram personliga relationer och tillit som en av lösningarna.

– Man provocerar sällan sina närpolis, som man känner till och vet vilka de är. Men så kommer det polis utifrån som alla ser ut som Rambo. Och när de sedan möter 50 kurder eller somalier på ett och samma ställe blir de livrädda. Rädslan ger på något vis oväntade reaktioner, från båda hållen.

Här kan föreningslivet vara en bra brobyggare menar han. Inom föreningarna finns kunskapen och erfarenheterna som kan knäcka fördomarna.

– Vi som bott länge i Sverige måste berätta för våra medmänniskor och landsmän att det är annorlunda här. Information, information, information. Och sedan måste polisen och myndigheterna också bevisa att det är på det viset. Minsta lilla sak som polisen gör fel så rasar förtroendet.

Genom att bygga upp förtroende gentemot ungdomarna får de vuxna också mycket information om vad som är på gång. Tips som polisen sedan kan ha nytta av.

– Vi hanterar det helt konfidentiellt och berättar aldrig var informationen kommer från. Det vet polisen, säger Burhan Yildiz.

De är alla överens om behovet av personliga relationer och närpolis som stannar kvar i sina områden. Per Granhällen menar att närpoliserna därför borde premieras med exempelvis bättre lön för att stanna kvar och han får medhåll av Ibrahim Bouraleh:

– Närpoliserna kommer så nära föräldrarna. De känner trygghet och kan ringa om det behövs. När man byter polis så förlorar man den tillit man byggt upp och får börja om från början igen.

JÄRVA-ANDANS KÄNNETECKEN ÄR HOPP

Mossa Ansara från Eritreanska föreningen brukar själv vara med och nattvandrar för att minska fördomarna som finns både hos polisen och hos ungdomarna.

– Några ungdomar tänker: alla poliser är elaka.
Några poliser tänker: alla ungdomar är kriminella.
Nej, det är ju inte så! Ibland när vi går på gatorna tillsammans, eller besöker en fritidsgård tillsammans, börjar de hälsa på varandra och prata, säger Mossa Ansara.

Den gemensamma blicken i Järva-Andan är fäst framåt. Rinkebys framtidskommitté har lokaliserat ett antal centrala problemområden att jobba vidare med: droger, ungdomsarbetslöshet och inte minst dålig utbildning. En lösning på det sistnämnda är bland annat kvällsöppna skolor och läxhjälpssamhet i samarbete med bland annat Röda Korset. Inom Järva-Andan finns också en näringslivsgrupp, som anställt en projektledare för att knyta mentorer och praktikplatser i näringslivet till skolan.

– Vi kan aldrig tvinga Microsoft att anställa folk från Husby. Men vi kan se till att skapa mötesplatser så att de träffas. Även skolorna driver egna projekt mot arbetslivet, säger Michel Frejd.

I grundproblematiken finns också stora samhällsproblem som trångboddhet och segregation. Men det som kännetecknar Järva-Andan är hopp, enligt Michael Frejd. Ett hopp som inte minst lever och växer hos medborgarna själva.

– Det finns alltid en lösning, det finns alltid personer med hjärta och hjärna som visar den rätta vägen. Alla dessa föreningar är ett samhälle i sig, det handlar om hundratals personer som man verkligen skulle vilja synliggöra. De lägger så otroligt mycket av sin tid på att vara samhällsbyggare. Det är respekt för mig, säger Michael Frejd.

*Det finns alltid en lösning,
det finns alltid personer med
hjärta och hjärna som visar
den rätta vägen.*

Erfarenhet, öppenhet och mångfald – arbetsformer för att minska sociala risker

Text: **Per Höglund**, Nacka kommun

Nacka kommun förknippas normalt inte med sociala risker eller social oro men det innebär inte att kommunen inte verkar inom dessa områden. Fokus ligger på ett främjande perspektiv och att skapa delaktighet och samverkan där medborgaren sätts i centrum. Genom erfarenhet, öppenhet och mångfald skapas ett engagemang som förstärker samspelet mellan de lokala och centrala aktörerna. Det i sin tur förebygger de sociala riskerna samt konsekvenserna av dem om de väl skulle inträffa. Nacka kommun har även varit pilotkommun för Länsstyrelsen i Västra Götalands utveckling av metodstödet Västra Götalandsmodellen.

UNDERIFRÅNPERSPEKTIV VÄNDE FISKSÄTRA

Mellan åren 2008–2010 var området Fisksätra i Nacka kommun ett av flera områden i landet som genom ett så kallat urbant utvecklingsavtal ingick ett lokalt partnerskap med staten och statliga myndigheter såsom Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och Polismyndigheten. Det urbana utvecklingsavtalet innehöll ett antal utvecklingsstrategier med intentionen att stärka och förbättra insatser som ökar integrationen. Uppdragets utformning var ett tvärsektorielt samarbete mellan kommunala/statliga aktörer, frivilliga, fastighetsbolag och andra lokala krafter och utfördes inom ramen för ordinarie resurser och verksamhet.

Foto: Håkan Lindgren

Per Höglund

Nacka kommun

Fokus var ett underifrånperspektiv, det vill säga hur boende och deras behov påverkar kommundelens utveckling. Arbetssättet byggde på involvering av lokalsamhället (medborgare, föreningar och näringsliv) tillsammans med kommunen och statliga myndigheter och främjade av "de goda krafterna" i kommundelen. För Fisksättras del betydde detta att synergierna stärktes genom organisering och effektivt resursutnyttjande samt aktiva bidrag och ökad delaktighet från boende i området. Målet sattes att Fisksätra skulle bli en ännu bättre plats att leva på och att fler skulle få upp ögonen för Fisksättras unika kvaliteter och möjligheter. Samarbetet har varit lyckat och Fisksätra uppfyller inte längre kriterierna för ett urbant utvecklingsområde.

Foto: Malcolm Jacobsson, Stockholms Stad

LOKAL MOBILISERING GENOM LOKALA TRYGGHETSÅD

Nacka kommun har fyra lokala Trygg- och säkeråd (Trå), ett för respektive kommundel utifrån Nacka kommuns styrprincip att delegera ned ansvaret till lägsta effektiva nivå. De lokala Trå:na underlättar samverkan kring trygg- och säkerhetsfrågor, bidrar till en lokal mobilisering för dessa frågor samt förmedlar kunskap och information. I första hand arbetar de med förebyggande åtgärder, i andra hand med akuta problem. Inför varje nytt verksamhetsår görs en kartläggning utifrån aktuell problembild. Den utgår från både befintlig statistik och egen kunskap om området. Det utmynnar i en handlingsplan med medföljande åtgärdsförslag som följs upp årligen.

Arbetet hålls ihop centralt av ett Brotsförebyggande råd (Brå) bestående av kommunalråd, ordförande från respektive lokalt Trå, polisen, räddningstjänsten samt chefer och tjänstemän från den kommunala organisationen.

PROFESSIONELLA NÅTVERKET

Sammansättningen i Professionella nätverket är representanter för ideella, privata och offentliga aktörer som arbetar med ungdomar/unga vuxna i åldersgruppen 16–24 i Nacka kommun. Kommunen samordnar nätverket. Syftet är att hitta samarbetsformer och nätverk att arbeta tillsammans och bidra genom samverkan till en trygg och säker kommun där ungdomar och unga vuxna befinner sig i ett innanförskap. Idén med nätverket är att det är ambulerande, det vill säga man besöker varandras verksamheter och skapar möten som är temabaserade utifrån deltagarnas önskemål. Förhoppningen är att kontakter och relationer ska knytas som ger förbättrade möjligheter till samverkan och dialog.

RIKTADE INSATSER I TIDIGT SKEDE

Under 2010–2012 drevs ett projekt med fokus på tidiga insatser för barn och ungdomar i Nacka kommun. Projektets uppdrag var framför allt att kartlägga problem och föreslå samt initiera lämpliga åtgärder att verka proaktivt och skapa goda förutsättningar för en fortsatt positiv utveckling inom området. Flera aktiviteter har genomförts under projektiden där fokus har legat på att strukturera samverkan och öka kunskapen om aktörernas respektive ansvar och uppdrag.

Projektet blev också vägledande för fortsatt arbete och där medel har avsatts för tidiga insatser av riktad och stimulerande karaktär. Områden som lyfts fram:

- Stimulans för goda exempel och goda idéer.
- Tydlig och lättillgänglig information.
- Samlad bild av barn och unga i behov av stöd.
- Tidiga insatser tidigt i livet.

Under våren 2014 görs en uppföljning av insatserna, resultatet ska ligga till grund för vidare insatser. Dessa aktiviteter ska ses som ett komplement och fråntar inte nämndernas och verksamheternas ansvar för tidiga och förebyggande insatser för den aktuella målgruppen.

SOCIALA RISKER I KOMMUNENS RISK- OCH SÅRBARHETSANALYS

I kommunen har respektive nämnd fått i uppdrag att utarbeta risk- och sårbarhetsanalyser (RSA) utifrån nämndens uppdrag och ansvar. Arbetet innefattar både hårda som mjuka frågor. Nämndernas analyser utgör ett underlag till den kommunövergripande risk- och sårbarhetsanalysen.

Syftet är att identifiera samhällsviktig verksamhet och oönskade händelser inom Nacka kommuns ansvarsområde. Dessa kartläggs och analyseras utifrån de kritiska beroenden som har identifierats.

Målet är att processen ska leda till ökad medvetenheten och kunskaper om risker samt skapa underlag för planering och åtgärder för att minimera både uppkomst som negativa konsekvenser av dem om de väl inträffar. Arbetet ska utgöra en naturlig del av kommunens kontinuitetsplanering och tydliggöra behov, mandat, roller och ansvar samt nödvändiga samverkanskanaler både internt och externt.

Att arbeta med risk- och sårbarhetsanalyser som process bidrar till delaktighet och att knyta ihop tidigare analyser och resultat med framtida behov och åtgärder. I processen genereras information om hur väl risk- och sårbarhetsanalysen tillfredsställer exempelvis medborgarnas behov. Ju mer historiken är samhällsförankrad desto bättre blir både analys och framtida åtgärder.

En viktig faktor är att ha tålamod i denna process samt att hela tiden ha fokus på lång sikt snarare än på kort sikt. Genom att integrera sociala risker i risk- och sårbarhetsanalysarbetet stärker man det som kommunen anser vara värt att skydda, och på så vis stärks även kommunen som varumärke.

MOT EN NOLLVISION

Även om Nacka, som inledningsvis nämndes, vanligtvis inte förknippas med sociala risker eller social oro så ser vi vikten av att arbeta aktivt för att verka proaktivt utifrån kommunens problembild. En framgångsfaktor har varit att lyfta hur vi tillsammans kan samverka och skapa möjlighet för delaktighet samt

att vara medveten om de hinder som finns inbyggda i våra organisationsstrukturer. Exempel på sådana hinder är att vi använder olika begrepp för likartade saker samt att fokus ibland kan bli väl mycket på det egna ansvaret istället för att se till helheten och vad man kan bidra med till det.

Risker av social karaktär är ett område som kräver stor delaktighet då många berörs av dessa frågor. Det gäller således att ha tålamod och lyssna samt försöka förstå hur andra tänker och agerar istället för att försöka sälja in sin modell. Genom insatser som det urbana utvecklingsavtalet i Fisksätra och projektet tidiga insatser har en förståelse växt fram i Nacka och byggt upp kontakter och nätverk som har använts i samband med de oroligheter som förekommit i länet den senaste tiden. Dessa har på ett aktivt sätt verkat för att minimera effekterna och spridningen inom kommunen.

Genom att ta tillvara på erfarenheter och kombinera ett lokalt förankrat förebyggande arbete, nätverk och riktade insatser med processer som är inkluderande både i fråga om deltagande och sakområden är målet att Nacka kommun även i fortsättningen ska vara en trygg och säker plats att bo, verka och vistas i.

Alla kan i Nynäshamn – demokratiprojekt

Text: *Catherine Forsberg, Nynäshamns kommun*

Nynäshamn präglas av en arbetarkultur och har den problematik som generellt sett ofta finns på orter som har ett sämre socioekonomiskt läge. Då Nynäshamn är en utvecklingskommun, där ambitionen är att skapa ett samhälle där förutsättningar för trygghet och en jämlik hälsa sätts i fokus, behövs fler samlade insatser genomföras för att förbättra de problemområden som finns. En möjlig väg är att öka befolkningens egenmakt, att man vågar tro på sig själv och sin förmåga, vågar se och tro på andras vilja samt skapa en delaktighet och ett inflytande i sitt eget liv, i gemenskap med andra samt i samhället i stort. Att stärka och utveckla människors resurser och möjligheter att uppleva och utöva delaktighet både i sina egna liv och i samhället i stort är viktigt för att förebygga social oro.

INFLYTANDE GENOM SÅNG OCH BERÄTTANDE

I satsningen "Alla kan i Nynäshamn" lyfter kommunen, genom sång och berättande, fram möjligheten till delaktighet och inflytande hos individer genom att stärka deltagarnas självförtroende, gemenskap och känsla för sitt samhälle. Syftet är också att föra olika bostadsområden med dess individer samman för ökad förståelse och respekt. Arbetet sker i samarbete med andra kommunala aktörer som skola, fritidsverksamhet, äldreomsorg med flera, samt med

Catherine Forsberg

*Folkhälsosamordnare
Nynäshamns kommun*

externa aktörer som till exempel Svenska kyrkan, det privata näringslivet och ideella organisationer.

När kommunen påbörjade arbetet definierades tre uttryckliga mål:

- att skapa musikverksamhet i Sorunda och Backlura samt utveckla berättandet
- att minst 200 individer från olika kulturer berättar sin historia under tre år
- att dokumentera historierna och tillsammans sammanfatta historierna i form av en bok.

Sedan starten 2012 har mycket hänt i projektet. Hittills har arbetet genererat en mängd aktiviteter som anordnats av befolkningen. Två föreningar har också bildats. Berättandet börjar bli ett naturligt inslag i många sammanhang. Så här långt har satsningen

också bidragit till en ökad samverkan mellan olika aktörer i samhället. Utmaningen i satsningen är att nå personer som på något sätt befinner sig i ett utanförskap. I och med satsningen hoppas Nynäshamns kommun att befolkningen ser att det är möjligt att påverka sitt närsamhälle och sin egen tillvaro genom att skapa olika mötesplatser och gemensamma aktiviteter.

EN TILLGÄNGLIG FRITID FÖR ALLA

Fritiden spelar en viktig roll för barn och unga. Många av de fritidsaktiviteter som erbjuds syftar till att de både ska ha tillgång till inflytande och samtidigt uppmuntras att delta i ett demokratiskt samhällsarbete, där det långsiktiga målet bland annat är förbättrad hälsa. Genom satsningen "Tillgänglig fritid för alla" kan Nynäshamns kommun öka möjligheten att påverka, utveckla och bygga broar mellan kultur- och fritidslivet för barn, ungdom och unga vuxna.

Denna satsning innefattar två delar:

- att skapa en tillgängligare fritid för barn, ungdom och unga vuxna med funktionsnedsättning
- att skapa en tillgängligare fritid för att öka aktivitetsnivån för alla barn, ungdomar och unga vuxna.

Målet är att utarbeta "tillgänglig fritid för alla" i samverkan med kommunala instanser, det lokala föreningslivet, olika nätverk, andra kultur- och fritidsaktörer.

I arbetet ingår att i samverkan med föreningsliv och andra organisationer skapa nya, flexibla och tillgängliga arenor för kultur- och fritidsaktiviteter. Man vill också genom olika metoder öka kompetensen hos kultur- och fritidsaktörerna vad gäller funktions-

nedsättning och ungdomskultur. En förhoppning är att antalet ungdomar som deltar i ledarledda fritidsaktiviteter eller träning skall öka och att tillgängligheten i aktiviteter för barn och ungdom med funktionsnedsättning ska ha ökat.

En effekt som satsningen förväntas leda till är att olika fritidsaktörer fått erfarenhet och kompetens att utforma och erbjuda aktiviteter som passar fler samt att fler upplever att de har en meningsfull fritid. På sikt kan detta bidra till att minska ohälsotoalet i kommunen.

ATT VERKA I UNGDOMSTEAM

Ett ökat samarbete mellan olika förvaltningar och mellan verksamheter har som målsättning att bidra till att skapa goda uppväxtvillkor för Nynäshamns barn och ungdomar samt att förhindra ett framtida utanförskap.

Hur kan vi förhindra att barn far illa eller riskerar att fara illa? Socialtjänsten arbetar idag med många olika åtgärder, till exempel genom samarbete med förskola/skola, genom socialsekreterare hos polisen med mera. Verksamheten behöver dock utvecklas ytterligare. Det finns en grupp barn och ungdomar som är svåra att nå därför behöver socialtjänsten utarbeta mer tydliga strukturer kring en samverkan och ett samarbete mellan polis, förskola/skola, fritidsverksamhet, andra pågående projekt och socialtjänst. Socialtjänsten behöver också utveckla tydligare screeningverktyg för att tidigt upptäcka de barn som far illa eller riskerar att fara illa. Till de barn, ungdomar och familjer som riskerar att fara illa eller som far illa behöver olika stöd utvecklas.

Ungdomsteamet i Nynäshamn består av tre ungdomspedagoger, en socialsekreterare som har 50 procent av sin tjänst hos polisen samt en kurator. Ungdomsteamets roll är att utveckla och samordna strategier och strukturer som berör barn och ungdomar som riskerar att fara illa eller som far illa. Syftet är att minska antalet placeringar, skapa förutsättningar för goda uppväxtvillkor, förhindra ett utanförskap samt öka den psykiska hälsan och förbättra levnadsvanor. Ungdomsteamet ska initiera, skapa och driva samverkan med socialförvaltningen, polismyndigheten, skola och andra samhällsaktörer samt vara en resurs och länk i skolans elevvårdsarbete. Teamet ska även utgöra stöd till individer, familjer och grupper och arbetar uppsökande och socialt förebyggande. Genom att mer aktivt arbeta i ett ungdomsteam kan socialtjänsten samla de resurser de har på ett mer utvecklande sätt och förtydliga roller. Allt för att få en mer effektiv och samlad verksamhet som i första hand gynnar kommunens barn och ungdomar.

Det övergripande målet är att skapa goda uppväxtvillkor samt förhindra ett utanförskap på ett tidigt stadium för barn och ungdomar. Man hoppas, om möjligt, att minska antalet placeringar genom att arbeta aktivt med ungdomar och familjer utifrån ett relationskapande förhållningssätt. Målsättningen är också att fånga upp barn och ungdomar samt familjer i behov av stöd i ett tidigt skede, erbjuda stöd-samtal och eventuella åtgärder samt att förbättra den psykiska hälsan.

Det övergripande målet är att skapa goda uppväxtvillkor samt förhindra ett utanförskap på ett tidigt stadium för barn och ungdomar.

Foto: Christina Fagergren

Trygg i jobbet – trygg i Salem

Intervju med **Ulrica Bodén**, verksamhetschef, Salems kommun

Text: **Tanja Ståhle**, **Ulrica Bodén** och **Tommy Norberg**,
säkerhetssamordnare i Salems kommun

Salems kommun ligger längs södra stambanan och har cirka 16 000 invånare. Befolkningen är ung och kommunen har fyra grundskolor, två friskolor samt en gymnasieskola. Utanför Stockholms län är Salem kanske mest känt för den så kallade Salemmarschen som högerextrema under flera år har organiserat i kommunen. Marschen är sedan två år tillbaks ingen aktivt planerad aktivitet i kommunen. De erfarenheter som gjorts vid tidigare tillfällen har tillsammans med övrigt förebyggande arbete skapat en medvetenhet och en plattform för att arbeta med sociala risker och social oro även i en kommun av Salems storlek.

Ulrica Bodén har arbetat i Salems kommun i drygt fem år och är verksamhetschef för fritidsledare och fritidsfältare i kommunen. Här beskriver hon några viktiga hållpunkter som har visat sig ha positiv effekt på arbetet i kommunen.

EN GOD ARBETSMILJÖ MED HÖG DELAKTIGHET

Delaktigheten är viktig. Denna tar sig uttryck i att de som arbetar ute i verksamheterna också är delaktiga i att ta fram de strategier som man arbetar med på längre sikt. På samma sätt arbetar chefen alltid de helger som bedöms som extra riskfyllda. "Det är så

Tommy Norberg

Säkerhetssamordnare i Salems kommun

otroligt viktigt att skapa samhörighet, trygghet och känsla av delaktighet i den här typen av arbete", säger Ulrica. "Vi har en samlingslokal med kaffe och fika för de fältassistenter, vandrare och medhjälpare som är med och arbetar vid en planerad händelse, där vi försöker göra det så tryggt som möjligt för de som arbetar med eventuella omhändertaganden." Hon betonar att man arbetar likadant vid alla riskhelger.

TRYGGA ALTERNATIV

Trygghet på jobbet och i jobbrollen är en förutsättning för att skapa trygghet i samhället. "Vi skapar också alternativa trygga miljöer på den aktuella dagen", berättar hon. "Det kan vara att åka och se

på fotboll eller ishockey eller någon annan aktivitet som är både roligare och tryggare.” Trygga miljöer, för personal, barn och ungdomar är något Ulrica återkommer till flera gånger under vårt samtal.

PRAKTISK ERFARENHET

De så kallade Salemmarschernerna har medfört att kommunens krisledningsorganisation, Posomgrupp, frivilligorganisationer, nattvandrare, kyrkan och vårdcentralen, för att nämna några goda krafter, har fått öva under skarpa förhållanden och lösa uppgifter som inte bara varit teoretiska. Detta har skapat starka band och förståelse för varandras arbete i så väl vardag som kris. Folk känner igen varandra och det blir lättare att samverka och kortare startsträcka för berörda att komma igång. Detta blev uppenbart när den sociala oro som startade i Kista även drabbade Salem. På några timmar var de goda krafterna igång och även nattvandrarerna och grannsamverkan fick en nytändning med fler som ville visa sig och sitt engagemang, vilket är oerhört viktigt för helhetsbilden av en trygg och säker kommun.

GOD KOMMUNIKATION

En mycket bra kommunikation med polisen som ju har rollen att hantera händelser på plats har byggts upp under åren. Kommunens stab informeras löpande av polis. De som arbetar i utemiljön får fortlöpande information om var det är lämpligt att röra sig och inte.

När det gäller de tidigare marschernerna så har en av kommunens främsta uppgifter varit att identifiera om det finns barn och ungdomar under 18 år i tåget eller bland eventuella motdemonstranter från den egna kommunen. I så fall kontaktar man föräldrarna

och ber dem komma och hämta dem. Man gör likadant om kommunens egna barn och ungdomar befinner sig för nära en eventuell riskfylld situation utifrån perspektivet att det inte är säkert att befinna sig där just nu.

LÅNGSIKTIGHET

Händelser bidrar till organisatoriskt lärande och prövar samverkan men allt bygger på långsiktighet. När det gäller barn och unga arbetar kommunens fältassistenter ”fritidsfältarna” 20 timmar i veckan ute i de kommunala grundskolorna. Där arbetar man bland annat med värdegrundsarbetet DISA (preventionsprogram för att bygga upp sin självkänsla och lära sig hantera jobbiga situationer). Detta är ett sätt att sluta cirkeln mellan arbetet i vardagen och arbetet ute vid en eventuell händelse.

Kommunen har också systematiserat arbetet med kombinerade trygghets- och säkerhetsvandringar. I tre års tid har man varje höst- och vårtermin genomfört en sådan vandring tillsammans med en grupp ungdomar mellan 14 till 18 år. Sammansättningen i gruppen varierar men det förs protokoll och leder alltid till konkreta åtgärder.

Många känner säkert igen sig i det här arbetssättet och i tankarna bakom. Men det är viktigt att synliggöra att även en mindre kommun som Salem kan beröras av det vi kallar social oro och lyfta hur man här tänker kring och arbetar med detta i såväl vardag som vid en eventuell händelse.

Fokus barn och unga – ett arbetssätt och ett förhållningssätt

Text: **Karin Hägglund**, Sundbybergs kommun

I Sundbybergs stad har vi under ett antal år jobbat med "Fokus barn och unga". Det är både ett arbetssätt och ett förhållningssätt som bygger på samverkan i arbetet kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa. Vårt mål är att tidigt upptäcka och använda rätt insatser i rätt tid för barn och unga samt deras föräldrar. Vårt arbetssätt bygger på samverkan mellan socialtjänst, skola, kultur och fritid, arbetsmarknadsenheten samt närpolis och barn och ungdomspsykiatri. Vi strävar efter att barn och föräldrar ska uppleva att insatser och åtgärder hänger ihop och skapar en helhet, oavsett aktör. För att kunna göra det arbetar vi tillsammans och utvecklar vår samverkan utifrån olika perspektiv. Inom ramen för det ryms både främjande, förbyggande och riktade insatser. För att utveckla en hållbar samverkan finns det några grundläggande faktorer. De samlas under begreppen styrning, struktur och samsyn. För att få stabilitet och långsiktighet i arbetet behövs också politisk förankring.

Text: **Karin Hägglund**
Sundbybergs kommun

ORGANISATION

Avgörande för vårt arbete är organiseringen. Den bygger på att arbetet genomsyrar alla styrnivåer. Det här är inget som sker med automatik bara för att det är beslutat. För att pröva nya arbetsmetoder krävs både tid, mod och prestigelöshet. Utmärkande för vår organisation är att styrgruppen arbetar och är delaktig, istället för att i första hand endast vara beslutande. Cheferna i styrgruppen ges då möjlighet att pröva vad olika beslut specifikt innebär i deras egen verksamhet. Arbetssättet är en viktig del i att skapa delaktighet och koppla på arbetet i den redan befintliga strukturen.

För att pröva nya arbetsmetoder krävs både tid, mod och prestigelöshet.

”Fokus barn och unga” handlar inte om att bygga upp en ny parallell struktur utan att utveckla och sammanföra den kompetens som redan finns inom organisationen. Vi arbetar med fyra fokusområden åt gången som väljs utifrån behov. Varje område tidsätts och processen leds framåt genom arbetande möten, ofta i form av workshops, som samordnaren planerar och leder.

För varje fokusområde bildas en arbetsgrupp som ansvarar för det gemensamma arbetet. Personer i arbetsgrupperna utses av styrgruppen baserat på kompetens och funktion kopplat till området. Det finns två fasta funktioner i organisationen: en samverkansledare med uppdraget att leda processen framåt och en folkhälsoplanerare med fokus på hälsofrämjande, uppföljning och metoder för att stärka barn och ungas hälsa. De två arbetar tillsammans med berörda inom verksamheterna med att skapa ett hållbart och långsiktigt gemensamt arbete för att främja barn och ungas uppväxtvillkor.

Vårt arbete vilar på en systemteoretisk grund där vi både använder olika former av verktyg som exempelvis mötesmetoder, struktur, form etc. Men en lika viktig del är vårt förhållningssätt där vi sätter ljuset på det vi vill ska växa, systemteorin förutsätter en

helhetssyn. Det handlar om att se hela sammanhanget för att möta de behov som finns i stället för att söka fel eller fokusera på enstaka händelser.

FRAMGÅNGSFAKTORER

Framgångsfaktorer i vårt arbete med ”Fokus barn och unga” har varit:

- att arbetssättet vilar på en systemteoretisk grund
- en aktiv ledning
- ett tydligt formulerat syfte och gemensamma mål
- uppföljning
- kommunikation av konkreta resultat och aktiviteter
- att vi ser målgruppen barn och unga som tvärsektoriell
- en gemensam värdegrund – konventionen om barns rättigheter
- kunskap
- kommunikation
- förtroende och prestigelöshet
- samordnare
- medvetna förhållningssätt

Det är viktigt att aldrig se samverkan som ett mål utan som ett medel.

För mer information: karin.hagglund@sundbyberg.se eller anne-charlotte.blomqvist@sundbyberg.se

Coexist Malmö – ett samarbete mellan Malmö Stad och trossamfunden

Text: *Örjan Wallin och Malin Martelius*

Samarbetet mellan Malmö stad och trossamfund handlar om att bidra till en trygg stad, där trossamfunden är, uppfattas som och ser sig själva som viktiga samhälls- och demokratibyggar.

Detta är viktigt att förtydliga, eftersom själva syftet med tiden ofta påverkar handlingarna eller insatserna. Att fundera på vad man kan göra för att öka trygghet (samhällsbygge), ger helt andra idéer än om man funderar på vad man kan göra för att minska otrygghet (risktänkande). Coexist Malmös mål är en trygg stad att leva, verka och vistas i, framför allt ur ett religionsfrihetsperspektiv.

NATIONELL FÖRANKRING MED LOKAL MÅLFORMULERING

Bakgrunden till samarbetet, som fått namnet Coexist, utgörs av regeringens handlingsplan "att värna demokratin mot våldsbejakande extremism". Ett av uppdraget i planen lades på Nämnden för Statligt Stöd till Trossamfund (SST) och handlade om att öka samverkan mellan trossamfund och offentlig sektor. Samverkan på riksnivå finns mellan SST och representanter för riksförbunden.

Allting som händer i Sverige, händer i en kommun. För att hantera uppdraget valde SST därför att i några pilotkommuner, varav Malmö var en, genomföra heldagsseminarier med fokus på mänskliga rättigheter och religionsfrihet. Inbjudan gick till "SST-samfunden" (= de församlingar och grupper som hör till något av de nationella trossamfund, förbund och unioner som tar emot statsbidrag via SST), svenska kyrkan och studieförbund kopplade till de olika samfundens trosinriktningar.

I Malmö arrangerades ytterligare en temadag, om Trygghet och säkerhet. Samfunden formulerade själva definitioner av begreppen och sådant som skulle kunna göras för att öka trygghet och minska otrygghet. Stadskontorets fokus låg på betoningen "att värna demokratin" och inte på "att motverka våldsbejakande extremism" och intog därmed ett möjlighets-, främjande eller MR-perspektiv. Hållningen var att försiktigt utforska samverkan och vikten av att innehållet i samverkan på ett tydligt sätt formuleras av samfunden själva, så att det kan bli en positiv kraft i samhällsbyggandet.

– En heldag i Stockholm arrangerades också, som ett sätt att samla ihop erfarenheterna från pilotkommunerna, på temat ”Demokratin behöver oss”. Malmös arbete med Coexist fick stort utrymme för att berätta om sitt arbete, berättar Örjan Wallin på SST.

KOMMUNENS ROLL OCH ANSVAR

– När utgångspunkten är att ett arbete behövs utifrån olikheter – är det viktigt att även söka efter likheterna. När vi arbetar med att tillsammans bygga en trygg stad är det därför naturligt och okontroversiellt att även låta olikheter få plats, säger Malin Martelius, trygghets- och säkerhetssamordnare på stadskontoret i Malmö.

– Stadskontorets roll i detta arbete innebär att skapa förutsättningar för samverkan, vara en neutral sammanhållande instans och hela tiden tänka på att samverkan sker så jämställt som möjligt mellan staden och de olika samfunden.

Trygghet och säkerhet, som bla samordnar stadens krisberedskap, ser det också som viktigt att bygga på vardagsrelationer. Att vilja bygga dessa är inte nytt – det svåra har varit att hålla liv i dem mellan eventuella kriser. Att arbeta för den vardagliga tryggheten i staden är ett sätt att göra relationerna naturliga och nödvändiga.

I början av varje samarbete är viktigt att tänka på vad man bjuder in till. Varför ska den inbjudna välja att komma? Intresserar inbjudan mottagaren? Är samverkan självklar eller inte?

– När det gäller Coexist tror jag att en av framgångsfaktorerna var att stadskontoret inte presenterade vad trygghet och säkerhet ”är”, utan gav sin bild av

begreppen först efter det att samfunden sagt sitt. Bilderna överensstämde i stort men eftersom trygghet är en känsla finns det inte något rätt eller fel. Coexist är inget kommunalt projekt. Det är en långsiktig trygghetsatsning som sätter agendan termin för termin och däremellan reagerar på sådant som händer lokalt och ibland globalt eftersom händelser tenderar att bli lokala, säger Malin Martelius.

SAMVERKAN OCH SAMEXISTENS MED TYDLIG VÄRDEGRUND

Samarbetet mellan Malmö stad och SST påbörjades redan i planeringsstadiet. Tack vare samfundens egna driv och engagemang pågår arbetet fortfarande. Efter inledande heldag stod det klart att man ville synas och verka tillsammans. Tanken på ett tält under Eurovision Song Contest växte fram, där symbolvärdet bestod i att visa världspresen viljan till samexistens och att enandet av en stad är möjlig, på samma sätt som ESC en gång sökte ena ett efter kriget sargat Europa med musik. Innan dess genomfördes ett församlingsrally. En buss hyrdes in och sju församlingar besöktes under en dag. Koffeinet flödade.

En värdegrund formulerades genom en avsiktsförklaring – all samverkan som har ambitionen att bli långsiktig behöver ha en tydlig och trygg form att utgå ifrån. Avsiktsförklaringen bygger på de mänskliga rättigheterna, demokratiska grundprinciper och handlar om att verka för en trygg stad utifrån varje församlings särart. Avsiktsförklaringen har skrivits under av representanter för Coexist, ordförande eller liknande i församlingen/föreningen samt samordnaren från Malmö stad. Det handlar om att samexistera, inte om att smälta samman.

Tälteeventet genomfördes och var mycket lyckat. I uppföljningen av eventet framkom att samfunden var mest nöjda med att möta inbjudna gymnasieelever som fick ställa frågor "till religionen". Under hösten 2013 utarbetades ett koncept för skolor och andra verksamheter som har behov av att förstå mer om samfundens roll i samhällsbyggandet. Stat och kommun må vara sekulära, men samhället är det inte helt och hållet – och i de skillnaderna finns spännande möjligheter. Konceptet "Fråga religionen" provades i stadshuset den 10 december för att uppmärksamma FN-dagen för de mänskliga rättigheterna.

Arbetet i framför allt gymnasieskolor pågår för fullt under våren 2014 och innebär att representanter från Coexist besöker skolor och svarar på frågor från och ställer frågor till elever och lärare.

När det gäller händelser som kan inträffa i staden och som på ett eller annat sätt har bäring på hatbrott ur trosuppfattningsperspektiv eller kränker religionsfriheten, pågår ett arbete kring hur Coexist kan stå upp för rätten att tro olika, med olika slags symbolhandlingar. En larmlista för akuta händelser har upprättats och stadens tjänsteman i beredskap har ett antal gånger proaktivt informerat Coexist om händelser som befaras få konsekvenser för malmöborna och församlingsmedlemmar. I det ligger ett stort förtroende för trossamfundens representanter.

ATT DRA ÅT SAMMA HÅLL

Utmaningarna har handlat en del om att kommunicera Coexist Malmös existens och förankra arbetet i olika kommunala forum samt externt. I Malmö pågår många initiativ som handlar om interreligiositet

(Dialogforum, Tro och Tolerans, Social Cohesion med flera) och som har olika inriktning och utformning. En utmaning kan vara att dra åt samma håll oavsett om man försöker arbeta med konfliktlösning, teologiska spørsmål eller ökande av tryggheten. Det kan handla om en mognadsprocess där olika initiativ ibland kan behöva spreta lite, och att då vågar släppa lite på kontrollen och låta agendan växa fram. Någon projektplan finns inte i arbetet med Coexist, däremot får deltagarna i gruppen lobba för och enas om vad som ska göras och vad som ska väntas med.

Vad gäller samfunden kan utmaningarna vara att många arbetar ideellt och Coexist många engagemang kan trängas med förvärvsarbete, men lösningen är i sikte. En annan utmaning har varit intern förankring i församlingarna, på samma sätt som staden arbetat för förankring i olika förvaltningar. En vinnande strategi för samfunden kan vara enkla ingångar i staden vid frågor som församlingsmedlemmar har.

Men den kanske viktigaste fördelen är den vardagliga kontakten mellan samfunden och mellan samfund och kommunen.

Målet är att bidra till arbetet för en tryggare stad, och det är ett svårsmått mål. Däremot kan samverkan följas upp, och det gjordes efter eventet med tältet. Samfunden rapporterade sig nöjda med samverkan mellan varandra, med staden och med SST. Lärdomarna är många och pågående.

Örjan Wallin är handläggare på nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) samt arbetar med krisberedskapsfrågor.

Malin Martelius är trygghets- och säkerhetssamordnare på Stadskontoret, kommunstyrelsens förvaltning, i Malmö. Där jobbar hon bland annat med kontakterna med trossamfundsrådet, som fått namnet "Coexist Malmö".

FAKTARUTA

Coexist Malmö (följ oss på facebook) består av representanter för muslimska församlingar, svenska kyrkan, ortodoxa, buddister, frikyrkor och judiska församlingar tillsammans med Malmö stad genom avdelningen för trygghet och säkerhet, nämnden för statligt stöd till trossamfund (SST) och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

En regional arena för framtiden

Avslutningsvis, hur ser Länsstyrelsen Stockholm på sin roll och sitt uppdrag? Hur ska arbetet tas vidare och vad är målet?

En regional arena för kunskapsdelning, samarbete och dialog

ALLT HÄNDER I ETT LÄN

Ett uttryck man hör inom området samhällsskydd och beredskap är att "allt händer i en kommun". Allt händer därmed också i ett län eller i en region. Utifrån principer om ansvar, likhet och närhet ligger ansvaret för att hantera oönskade händelser oftast på en eller flera aktörer med utgångspunkt i det lokala. Men de som berörs indirekt och över tid är ofta flera och när något händer i en av länets kommuner då är det också relevant att förhålla sig till på den regionala nivån.

ETT FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Vilken typ av risker och oönskade händelser ska vi då förhålla oss till? I denna publikation har vi mött flera forskares syn och även definitionen på risk som sannolikheten för att något oönskat inträffar som har negativa konsekvenser för det som vi räknar som skyddsvärt. Med tanke på det breda samhällsuppdrag som på den lokala nivån ägs av kommunerna och av länsstyrelse och landsting på den regionala nivån är det underordnat om sannolikheten för dessa konsekvenser har ett teknisk eller fysiskt ursprung eller om utgångspunkten är människors levnadsförhållanden. Detta eftersom det oavsett vilket ingår i vårt uppdrag att värna ett fungerande och livskraftigt samhälle. Ansvaret att ha en förmåga att upptäcka analysera och förstå

Text: **Tanja Ståhle**

Projektledare Sociala risker och Social oro i Stockholms län 2012–2013

dess olika ursprung är däremot inte underordnat. Det är av yttersta vikt. Av tradition har man inom krisberedskapen utvecklat sätt att tala om, undersöka och redovisa tekniska och fysiska risker. Om utgångspunkten är att skydda det vi värdesätter, borde det inte då vara lika självklart att ha gemensamma utgångspunkter för sätt att tala om, arbeta med och bedöma risker som har sitt ursprung i människors levnadsförhållanden? Arbetssätten kan vara olika, och det är den mångfalden som är vår styrka.

VARFÖR FOKUSERA PÅ DET SOM ÄR NEGATIVT?

Att arbeta med sociala risker innebär också ett stort ansvar. Detta ansvar innebär att inte blint fokusera på hot, risker och oönskade händelser, utan att koppla dessa till möjliggörande faktorer för det samhälle som vi vill ha – och olika. Även detta lyfts fram i avsnittet med forskarröster. Likaså har vi mött flera exempel från kommunala förvaltningar och räddningstjänster på hur man arbetar främjande och stödjande på styrande, strategisk och operativ nivå. Eftersom uppdragen att hindra och att främja ofta ligger på olika aktörer blir vikten av samverkan och framför allt av samarbete stor. Och en mötesplats för dessa två är just det förebyggande arbete som lyfts fram i tidigare kapitel.

Samarbete kring dessa frågor är i flera fall väl utvecklat på den lokala nivån. Framför allt när det gäller barn och unga. Men det finns fortfarande ett behov att utveckla förmåga till gemensam analys och organisatoriskt lärande över de traditionella ansvarsgränserna. Det finns också utrymme för att diskutera riskperspektivets förhållande till olika aspekter av hållbarhet och mänsklig utveckling. Här kan risk- och sårbarhetsanalyser hjälpa oss att definiera åtgärdsbehov som innebär att stärka det som fungerar och även att utvärdera insatser med detta mål.

VÄGEN HIT

Länsstyrelsen i Stockholms län började uppmärksamma sociala risker som ett eget verksamhetsområde år 2011. Men arbetet var egentligen redan igång. Vid Länsstyrelsen i Stockholm hade man

liksom idag fortfarande ansvaret för den regionala utvecklingen vilket gör myndigheten till en självklar regional aktör i arbetet med att analysera och ständigt förbättra länets strukturella förutsättningar i fråga om bland annat demografi, tillväxt och social utveckling. Exempel på detta är de regionala analyser som görs samt den samordnande och stödjande roll myndigheten har gentemot kommuner och organisationer, inom ramen för sitt breda samhällsuppdrag. Något år tidigare hade Länsstyrelsen i Västra Götaland, Region Västra Götaland och Malmö Högskola med flera, med stöd av MSB, initierat ett arbete med målsättningen att hitta ett arbetssätt som kunde stötta kommunerna i att analysera och förstå sociala risker inom ramen för risk och sårbarhetsanalys. År 2010 var det en handfull län som sökte medel för att arbeta med frågan på regional nivå. År 2014 uppgår antalet län som arbetar eller har arbetat med sociala risker på regional nivå till 18 av 21 län i Sverige.

INTERN OCH EXTERN SAMVERKAN

Efter att under 2011 ha inventerat egna kunskapsbehov och möjligheter fortsatte arbetet följande år med målsättningen att förutom dialog med externa aktörer samordna arbetet internt med relaterade länsstyrelseuppdrag. En tvärasektoriell arbetsgrupp initierades med medlemmar från krisberedskapsområdet, social utveckling, arbetsmarknad och kompetensförsörjning, folkhälsa och fysisk planering. Detta gav projektet sociala risker möjlighet att strategiskt samverka med ANDT-frågan, arbetet med mänskliga rättigheter, samt nationella uppdrag som Urban Utveckling. Beslut fattades att fortsätta arbetet även under 2013 då med en mer extern agenda och

Foto: Maja Boström

med ett integrerat RSA-perspektiv. Det senare innebär att arbetet sedan dess även har ett uttalat syfte att möjliggöra för länets aktörer att på ett strukturerat sätt analysera sociala risker inom ramen för sitt risk- och sårbarhetsarbete. Som flera kommunexempel visar var Länsstyrelsen långt ifrån först men behovet av en regional arena för arbetet med sociala perspektiv inom krisberedskapsarbetet blev allt synligare. Målsättningen blev nu förutom arbetet med risk- och sårbarhetsanalys också öppna upp en arena för regional dialog och kunskapsdelning.

UTVECKLINGEN I STOCKHOLMS LÄN

Det som var speciellt för Stockholms län i detta sammanhang var att det fanns flera starka aktörer som hade påbörjat en utveckling av metoder och arbetssätt. Men hur forma ett regionalt forum där erfarenheter kunde delas, kontakter knytas och verksamhetsområdet definieras? Projektet började med att ställa frågor. Vilka olika behov fanns? Vad gjordes redan? Och vilka deltog i arbetet. Efter flera dialoger och en inventering av arbetet i länet senare kunde vi konstatera att:

- Arbetet som man på kommunal nivå främst såg som relaterat till sociala risker var det brottsförebyggande arbetet.
- Det finns ett behov av att få upp frågan till beslutsfattarna.
- Verksamhetsområdet bör bli en självklar punkt på agendorna för existerande samverkanfora, där Program för Samverkan i Stockholms län är ett viktigt sådant, men även det återupprättade Regionala Rådet.

- Det finns utmaningar med att prata om risker kopplat till strukturella socioekonomiska faktorer – även om alla vet att det spelar roll.
- Det finns viss konkurrens om vilket sakområde som man ska satsa på för att komma åt problematiken.

MAJ OCH JUNI 2013

”Stockholm brinner” skrek löpsedlarna mot oss i tunnelbanan i slutet av maj samma år. Många blev tagna på sängen av händelserna i Stockholms yttestad med flera områden då skolor och bilar brann, räddningstjänsterna hotades och fick använda sina resurser till det yttersta. Redan innan hade Länsstyrelsen i Stockholm bokat in en heldag i Kista i mitten av juni för ett kunskapsseminarium om hur vi kan upptäcka, analysera och förstå sociala risker och social oro (länk till dokumentation på hemsidan). Under dagen blev det ännu tydligare att det finns ett behov av regional samordning av frågan och att man ser länsstyrelsen som en viktig aktör i detta.

Det framkom också i utvärderingen att man hade velat se mer utrymme för kontaktskapande och spontansamverkan, en viktig lärdom att omsätta.

ATT SKAPA DELAKTIGHET OCH BYGGA ARENAN

Ur förberedelserna inför seminariet och även under seminariet blev behovet av större delaktighet från länets aktörer i själva arbetsprocessen kring sociala risker och social oro ur ett regionalt perspektiv. Under hösten 2013 tog en referensgrupp form och dess länkar till övriga organisationer och fora

tydliggjordes. Samtidigt fortsatte Länsstyrelsen i Stockholms interna arbete samt den samverkan med andra Länsstyrelser och med MSB, som sedan 2010 också har växt och befästs. Medel har säkrats för det fortsatta arbetet med att åtminstone fram till 2015 kunna facilitera en regional arena samt utveckla och pröva arbetssätt för att integrera sociala risker i risk- och sårbarhetsarbetet. Att det arbete som görs och de erfarenheter och tankar som finns om sociala risker och social oro i länet behövde en mer fysisk avsättningsyta visste vi dessutom redan i juni och planeringen för en publikation som kunde bära rösterna från dem i offentlig sektor som arbetar med frågan pågick hela hösten. Samtliga kommuner blev tillfrågade om bidrag, samtliga räddningstjänster samt polismyndigheten intervjuades och några forskare blev tillfrågade att ge sin syn på kunskapsområdet.

Resultatet håller du nu i din hand. Vi hoppas att du har hittat något som får dig att ställa fler frågor eller någon som du vill prata mer med. Och glöm inte: det är mångfalden i arbetssätt och perspektiv som utgör vår styrka.

”

Länsstyrelsen arbetar för att
Stockholmsregionen ska vara
attraktiv att leva, studera, arbeta
och utveckla företag i.

Länsstyrelsen
Stockholm